# Quaestionum Hippocraticarum capita duo

scripsit

**Julius Krömer.**

Strelasundiae Typis Officinae Regiae MCMXIV

D. hochverehrten Lehrer Herrn Universitäts-Professor Dr. Walter Otto in dankbarer Erinnerung! d. Vf.

# Quaestionum Hippocraticarum capita duo



Dissertatio inauguralis

quam ad summos in philosophia honores
ab amplissimo philosophorum ordine Gryphiswaldensi
rite impetrandos

scripsit

Julius Krömer
Silesius

Strelasundiae
Typis Officinae Regiae
MCMXIV

HIPPOCRATES [460? - 377? B.C.

PARENTIBUS CARISSIMIS

SACRUM

Consensu et auctoritate ordinis philosophorum dissertationem typis expressam esse testatur

Otto Jaekel
ordinis philosophorum h. a. decanus.

Ad ordinem philosophorum de comprobanda dissertatione rettulit

Hermannus Schoene
professor p. o.

Examen rigorosum habitum est die XVII mensis Iuli a. MCMXIII.

Quicumque libros Hippocrati addictos pertractaturus est, primum quaeret, quidnam certi de celeberrimo illo temporum antiquorum medico possit erui quaeque corporis quod dicitur Hippocratici scripta ei re vera debeantur. Itaque haud mirum, quod cum antiquis tum recentioribus temporibus permulti viri docti et medici et philologi in haec contulerunt studia laborem impigrum assiduumque.[1] Sed quam multae quamque diversae ab eis prolatae sunt sententiae![2] Adeo enim verus Hippocrates iam inde ab Aristotelis[3] aetate videtur latuisse in tenebris, ut vix quidquam certi atque ab omni scrupulo tuti de vita operibusque illius medici adhuc potuerit statui. Tamen non omnis spes abicienda est.[4] Etenim non dubium puto esse, quin in magna illa collectione librorum medicorum, quorum ut argumenta sunt varia diversaque, ita auctores multi, aliqua scripta insint veram Hippocratis doctrinam continentia.

---

[1]) Indicem librorum et commentationum de hac re conscriptarum composuit R. Fuchs in „Handbuch d. Geschichte d. Medizin" edd. Neuburger et Pagel, Jenae 1902. Recentiora rettulit F. E. Kind, Ber. üb. d. Lit. z. antiken Medizin 1901—10. Bursians J.-B. 158 (1912) p. 132—234. Christ-Schmid, Gesch. d. griech. Lit. [6]1912 p. 634 sqq. — Optime in has difficiles quaestiones introducunt: J. L. Heiberg in „Gercke-Norden, Einl. i. d. Altertumsw." II p. 420 sqq et 432 A. Nelson, D. hippokr. Schr. π. φυσῶν, diss. Upsal. 1909 in capite III „Zur hippokr. Frage" inscripto (p. 90 sqq). Cfr. etiam M. Wellmann in „D. Altertumsw. i. letzten Vierteljahrh." (Bursians J.-B. Suppl. 124 (1905) p. 144 sqq. [2]) Novissimas de genuinis Hippocratis libris quaestiones instituerunt H. Schoene, Echte Hippokratesschriften (Deutsche med. Wochenschrift 1910) et Th. Gomperz, D. hippokr. Frage u. d. Ausgangspunkt ihrer Lösung (Philolog. 1911), qui et ipsi plane in diversas discedunt sententias. — Cfr. etiam F. Tocco, Di alcuni scritti recenti sulla questione Ippocratica. (Atene e Roma XIV [1911] p. 67—91.) [3]) Cuius discipulus Menon Hippocrati vindicasse videtur libellum περὶ φυσῶν inscriptum (v. H. Diels, Supplem. Aristotel. vol. III pars I, Berl. 1893; Herm. XXVIII (1893) p. 407 sqq. Sed cfr. etiam Fr. Blass, Herm XXXVI (1901), qui aliter iudicat), qui cum certe sit sophistae cuiusdam ἐπίδειξις, nullo modo potest Hippocrati ipsi adscribi. Cfr. dissertationem viri docti A. Nelson supra laudatam. [4]) Nimia cum dubitatione iudicat Nelson (l. l. p. 90): „Die Nachrichten über die Lebensumstände des H. sind sämtlich legendarisch". Deest tantum adhuc certum fundamentum, quo nixi vera discernamus a falsis. Cfr. de Wilamowitz-M., Sitz.-Ber. d. Berl. Akad. 1901 p. 22.

Procul dubio unusquisque, cum Hippocratis nominis fit mentio, medicum intellegit maxime egregium, cui ob eam causam eos potissimum libros corporis placebit adscribere, qui summam artis medicinae peritiam atque usum produnt — qui quidem non alienae scholae signa ferunt — velut e. g. chirurgica scripta.[1])

Summa autem totius quaestionis difficultas inde oritur, quod aequalium Hippocratis testimonia satis certa firmaque non exstant. Duo tamen sola, quae apud Ctesiam et Platonem inveniuntur, ut verum cognoscamus Hippocratem, minime nos oportet neglegere.

Atque de Platonis illo loco (Phaedrus 270 C) iterum ac saepius in disputationem vocato, cum virorum doctorum sententiae, ubi ad certos collectionis libros eum referunt, prorsus in contraria discedant,[2]) hoc videtur constare concludi ex eo posse Hippocratem posuisse artis medicae fundamentum non in hominis corporis eiusque immutationum sola cognitione, sed etiam in omnium rerum, quae quidem aliquam haberent vim ad illa, naturae scientia. Medicum igitur etiam de universa rerum natura cogitatione non carere posse docuit Cous.[3]) Nonne id ipsum pronuntiatur celeberrimo illo aphorismo: Ἰητρὸς γὰρ καὶ φιλόσοφος ἰσόθεος?

Iam vero breviter attingamus alterum quod exstat aequalis testimonium, quod debetur Ctesiae, medico illi historiarumque scriptori e Cnidia gente Asclepiadarum. Traditur autem in Galeni commentario ad Hippocratis l. de artic. (Medic. graec.

[1]) Certe vix quisquam sequetur Ermerinsii sententiam ll. de fractis et de articulis Hippocrati abiudicantis Cnidiaeque scholae tribuentis (F. C. Ermerins, Hippocratis opera, Utrecht 1859—64 vol. III p. XXIII sqq.). Nam eis, quae affert, ut chirurgica ratione sermonisque quibusdam proprietatibus Cnidium esse auctorem probet, illa opinio haud confirmatur. [2]) Duo novissima tantum afferam exempla. Cum Schoene l. l. Platonis verba ad ἐπίδειξιν quandam Hippocratis hodie deperditam, cuius invenerit fragmentum in libro quodam Pseudogaleniano, velit referri, Gomperzius Littréum secutus idem iudicat de eo corporis libello, qui de prisca medicina inscribitur. [3]) Hunc in modum rectissime de magna Hippocratis apud Platonem auctoritate iudicium mihi videtur tulisse H. Schoene. Cfr. de Wilamowitz-M., D. hippokr. Schr. π. ἱρῆς νούσου (Sitz.-Ber. d. Berl. Akad. 1901) p. 22: „Platon hat in ihm (H.) denjenigen gesehen, der die Medizin auf die breite wissenschaftliche Basis gestellt hat; er muss also naturwissenschaftlich-theoretische Schriften von ihm gekannt haben, denn er steht der Zeit so nahe, dass er nicht wohl getäuscht werden konnte." — Cfr. etiam Celsus, de medicina I p. 2 (Daremb.)

opera ed. Kühn tom. XVIII p. 731[1]): *Κατεγνώκασιν Ἱπποκράτους ἐπεμβάλλειν ἐπιχειροῦντος τὸ κατ' ἰσχίον ἄρθρον, ὡς ἂν ἐκπίπτον αὐτίκα, πρῶτον μὲν Κτησίας ὁ Κνίδιος συγγενὴς αὐτοῦ κτλ.* Secundum haec igitur Galeni verba Ctesias valde improbavit rationem chirurgicam in libri de artic. capite 70 (Hippocrates, opera omnia vol. II p. 224,18 sqq Kuehlewein) propositam, ab Hippocrate autem probatam. Quo testimonio optime videtur confirmari illum librum vere esse Hippocrateum. Sed contra hanc sententiam ab H. Schoene prolatam scrupulos movit H. Diels[2]) veri simillimum esse dicens Ctesiam nullo nomine addito — illius enim aetatis scriptoribus nondum fuisse usitatum *ὀνομαστὶ ἐλέγχειν* — solam rationem chirurgicam castigavisse, Galenum autem, qui pro genuino habuerit librum illum, Ctesiae verba ad Hippocratem rettulisse. Cui Dielsii sententiae etsi primo obtutu probabilis videtur esse, tamen dubito assentiri. Quamquam enim concedendum est viro doctissimo illud *ὀνομαστὶ ἐλέγχειν* quinto a. Chr. n. saeculo quartique initio nondum fuisse usitatum, tamen haudquaquam erat prorsus inauditum.[3]) Accedit, quod ipsum Ctesiam Herodoto, Xenophonti, Hellanico — certe allatis eorum nominibus — maledixisse ex Photii excerptis cognovimus.[4]) Quae cum ita sint, malim existimare Ctesiam re vera de illa chirurgica ratione objurgavisse Hippocratem.

Liber autem de articulis artissime cohaeret cum eo, qui est de fracturis, atque pro certo potest haberi ambos libros primo unum effecisse opus. Quam rem jam ab antiquis criticis cognitam[5]) Schoene certis argumentis evicit.[6]) Itaque quod

---

[1]) Textum ex codicum collatione emendatum praebet Schoene. [2]) „Ueber einen neuen Versuch, die Echtheit einiger Hippokratischen Schriften nachzuweisen" (Sitz.-Ber. d. Berl. Akad. 1910 p. 1140 sqq). [3]) Exempla Dielsius ipse collegit (l. l. p. 1144 adn.). Notum est, quam acriter jam Heraclitus verba fecerit in Homerum, Archilochum, Hesiodum, Pythagoram, Xenophanem, Hecataeum. (Frgm. 42, 56, 57, 40 Diels Vorsokr. [2]I). Cfr. R. Seippel, De veterum scriptorum Graecorum ratione auctores laudandi. Diss. Gryphiae 1903. [4]) Cfr. Ctesiae Cnidii et chronogr. etc. fragmenta ed. C. Müller (in appendice editionis Herodoteae) Paris 1877 (Didot) p. 45: Photius cod. LXXII p. 106 de Ctesia refert — *σχεδὸν ἐν ἅπασιν ἀντικείμενα Ἡροδότῳ ἱστορῶν, ἀλλὰ καὶ ψεύστην αὐτὸν ἐπελέγχων ἐν πολλοῖς καὶ λογοποιὸν ἀποκαλῶν . . . . Οὐχ Ἡροδότῳ δὲ μόνῳ τἀναντία ἱστορεῖ, ἀλλὰ καὶ πρὸς Ξενοφῶντα ἐπ' ἐνίων διαφωνεῖ*; p. 57: *ἐξ οὗ καὶ ἔλεγχος Ἑλλανίκου καὶ Ἡροδότου ὡς ψευδονται.* [5]) Cfr. Galeni commentarios (Kühn, Medic. graec. opera tom. XVIII pars I p. 318 sqq et pars II p. 300 sqq). [6]) Qui vir doctissimus hoc quoque jure monuit postea, cum totum opus chirurgicum in duas dirimeretur partes et utrique

de altero librorum potest statui, ad totum opus chirurgicum pertinet. Hoc autem jure Hippocratis aetati tribuendum esse vel inde apparet, quod jam Diocli Carystio, qui medicus Siculus, „alter Hippocrates“ appellatus, proximus aetate erat Coo, videtur notum fuisse.[1] Auctorem autem non solum medicum fuisse singularis artis chirurgicae scientiae atque usus,[2] sed etiam subtili politoque usum esse genere scribendi nemo, qui perlegerit libros negabit. Quid igitur obstat, ne hoc magnum opus chirurgicum adscribamus Hippocrati?[3]

De librorum genere dicendi jam Ermerinsius nonnulla contulit,[4] graviora Dielsius monuit,[5] uterque libros uni tribuens auctori.[6] Quorum ingressus vestigiis in priore commentationis hujus parte explicatius mihi proposui disserere de librorum *Π. ἄρθρων* et *Π. ἀγμῶν* sermone, qui rhetorico colore, quem orationi suae infudit auctor, maxime videtur memorabilis esse. Nam singulorum corporis Hippocratici scriptorum elocutionem diligenter nos oportet perscrutari, ut eis inter se collatis possimus dijudicare, quae scripta eidem adscribenda sint auctori. Deinde de tempore quoque, quo conscripti sunt singuli libri,

---

parti titulus praescriberetur, accidisse, ut pars prior inscriptionem a cciperet ab Jonica dialecto alienam. Notatu etiam dignum est vocem *ἀγμός* ea qua hic adhibetur notione non inveniri nisi hoc loco atque in Galeni ad hunc locum commentario. Quam ob causam Palladius in scholiis (Anutius Foesius, Hippocratis opera, Genevae 1657, sect. VI, p. 918 AB) haec dicit: „*δεῖ δὲ εἰδέναι, ὅτι οἱ μὲν περὶ ἀγμῶν ὀνομάσαντες τὸ παρὸν βιβλίον ἀπὸ τοῦ πάθους τὴν ὀνομασίαν πεποίηνται. πλὴν ὅτι ἔδει αὐτοὺς περὶ ἀγμάτων εἰπεῖν. ἄγμα γὰρ καλεῖται τὸ κάταγμα καὶ τὸ κλάσμα. ἀλλὰ σολοικοφανῆ τὴν ὀνομασίαν πεποίηνται κτλ.*

[1]) Cfr. Schoene l. l., qui hoc quoque commemerat jam Philinum et Bacchium singulas voces libro *π. ἄρθρων* desumptas interpretatos esse (v. Erotiani vocum Hippocraticarum conlectio ed. J. Klein, Lipsiae 1865. [2]) De doctrina chirurgica, quae his ll. exponitur, conferas imprimis Littréi argumenta singulis libris praemissa (vol. III et IV editionis), J. E. Pétrequin, Chirurgie d'Hippocrate, Paris 1877/8. Kuehlewein, D. chir. Schr. d. Hipp. (Progr. d. Kgl. Klosterschule z. Ilfeld, Nordhausen 1898) et historias artis medicinae a vv. dd. H. Haeser (Jena 1875), Neuburger (Stuttgart 1906), Neuburger et Pagel (Jena 1902) editas. Veterum commentarii exstant hi: 1. Apollonii Citiensis (ed. H. Schoene, Lipsiae 1896), 2. Galeni (Kühn tom. XVIII), 3. Palladii scholia in Hipp. l. de fracturis (Anutius Foesius l. l.). [3]) Non neglegam affere Galenum in libello quem de genuinis Hippocratis scriptis composuerat — cujus fragmentum indagavit Joh. Mewaldt (Hermae vol. XLIV (1909) — ll. chirurgicos *ἐν τοῖς γνησιωτάτοις* videri enumeravisse. [4]) In prooemio editionis, vol. III p. XXIII sqq. [5]) l l. p. 1149—53. [6]) Etiam H. Uthoff, qui dissertatione Quaestiones Hippocraticae inscripta (Marpurgi 1884) horum ll. atque de capitis vulneribus libri contulit particularum nonnullarum et conjunctionum usum, illos duos alteri, alteri hunc tribuit auctori.

artius circumscribendo ea ratione nonnihil erui posse elucet. Hoc autem modo me pauca afferre posse spero ad id, quod Heiberg (Gercke-Norden II p. 432) valde appetendum esse dicit his verbis: „Ein Hauptbedürfnis für die Geschichte der Heilkunde ist die Analyse und Klassifikation der Hippokratischen Schriften.“

# I.

# De librorum qui *Περὶ ἀγμῶν* et *Περὶ ἄρθρων* inscribuntur sermone.

De librorum, in quos nobis proposuimus inquirere, dicendi genere H. Diels (l. c. p. 1150) haec verba fecit: „Beide Schriften sind in schlichter Lehrprosa geschrieben. Dennoch verraten sie beide bemerkenswerte Spuren rhetorischer Technik.“ Cujus rei nonnulla enumerat exempla (anaphoras, annominationes, interrogationes quas dicit patheticas). Ac profecto horum scriptorum oratio digna est, quae pertractetur, ut eo exemplo illustretur, qua scribendi ratione atque arte etiam medici exeuntis saeculi quinti vel ineuntis quarti usi sint in libris conscribendis.

Jam ut initium capiam de enuntiatorum periodorumque structura, haec, ut in libris didacticis, satis simplex est ac perspicua neque quidquam aliud magis spectavit auctor, quam ut singula praecepta chirurgica quam diligentissime dilucidissimeque exponeret. Sed ut aliis locis altera sententia nudis conjunctionibus vel particulis adnectitur alteri, ita aliis majore cum arte auctor mediocres enuntiatorum ambitus conatus est componere,[1]) quos figuris formisque sermonis „quasi luminibus additis“ valde studuit exornare. Interdum etiam occurrunt capitula, quae breviter adumbrata reliquit auctor neque fusius voluit explicare (cfr. de artic. cap. 19—29). Brevitatis causa nonnumquam exciderunt et articuli et copulae *εἶναι* formae, quo fit, ut oratio interdum praebeat speciem sententiarum maxime ex Heracliti et Democriti fragmentis notarum.[2])

[1]) Ut in universum feram judicium, haec scripta ab illa dictione, quam *εἰρομένην λέξιν* dicit Aristoteles (ars rhet. III, 9) jam longius discedere quam Herodotum statim apparet legenti. [2]) De frequentissimis gravissimisque periodorum formis infra plura disseram.

Priusquam autem ad figuras rhetoricas accedam tractandas, hoc mihi liceat paucis praemonere ubique ab auctore appetitam esse aptiorem insignioremque verborum collocationem, ut vix usquam sermonis elegantiam desideremus.

Cujus rei ut nonnulla afferam exempla, primum commemoro auctoris quod ubique occurrit studium verba per chiasmum collocandi.[1]) Quod cum maxime in bipartita sententia soleat fieri, postea ubi de antithetis agemus, rursus monebimus. Hic pauca sufficiant exempla:[2])

De fract. 11 (63,$_{11}$ sq) . . . *διίσταται μὲν τὰ ὀστέα, φλέβια δέ ἐκχυμοῦται.* 47 (109,$_{10}$ sq) *πολλῶν μὲν γὰρ ἂν κώλυμα εἴη, ὠφελίη δὲ ὀλίγων.* De artic. 14 (139,$_{17}$ sq) . . . *ὀρθῶς τε ἂν συνίοι | ἰητρεύοι τε ἂν τάχιστα καὶ κάλλιστα.* 86 (243,$_{7}$ sq) *ῥοιώδεα μὲν γὰρ τὰ ὀστέα, τὰ δὲ νεῦρα ἀλλήλοισι κοινωνέοντα.*

Praeterea cfr. e. g. de fract. 8 (59,$_{19}$ sqq), 13 (68,$_{7}$ sqq), de artic. 7 (119,$_{3}$ sq), 14 (138,$_{12}$ sqq), ubi alterum enuntiatum a verbo *φεύγει* incipit, alterum verbo *ἐθέλει* finitur. Cfr. de fract. 27 (87,$_{18}$ sqq).

Deinde „opposita juxta se posita magis exsplendescunt“,[3]) velut de fract. 3 (49,$_{19}$ sqq) *ἐπεὶ καὶ ἀνὴρ ἥσσων κρέσσονα διαλαβὼν οὕτως ἐν τῇσι ἑωυτοῦ χερσὶν κτλ.*

Verbum, quod duorum enuntiati membrorum commune est, medium plerumque interponitur.[4]) E. g. conferamus de fract. 2 (47,$_{17}$ sqq) *καὶ ὁπόσα ἰσχύι ἐργάζονται καὶ ὅσα τεχνήμασιν.* 8 (60,$_{14}$ sqq) *δίαιταν δὲ ἀκριβεστέρην τινὰ ἢ τὸ πρότερον διαιτᾶν καὶ πλείονα χρόνον.* Cfr. 10 (62,$_{18}$), 11 (63,$_{13}$), de artic. 61 211,$_{16}$ sqq). Duobus cum subjectis conjunctum verbum post prius solet poni, e. g. de artic. 69 (222,$_{2}$ sq ibid. 8 sq).

Prorsus aequabilem verborum dispositionem praebet de fract. 25 (82,$_{18}$ sqq) *ἀναγκαίως οὖν ἔχει ἄχροον μὲν καὶ ἐκπεπλιγμένον εἶναι τὸ ἕλκος δακρυῶδές τε καὶ ἀνεκπύητον.*

Quo modo si disponuntur periodi membra, quandam symmetriam atque rhythmum inferri toti structurae apparet ex hoc loco: de fract. 33 (97,$_{12}$ sqq) *Ὁπόσα δὲ κατηπορήθη ὀστέα ἐμπεσεῖν, | ταῦτα αὐτὰ εἰδέναι χρή, ὅτι ἀποστήσεται, | καὶ ὅσα τελέως ἐψιλώθη τῶν σαρκῶν.*

---

[1]) Cfr. Kühner-Gerth, Ausführl. Gramm. d. griech. Sprache, 2. Teil: Satzlehre; Bd. II p. 603. [2]) De fract. (*Π. ἀγμῶν*), de artic. (*Π. ἄρθρων*). Ita laudabo locos, ut capitis numero paginam versumque addam uncis inclusa. [3]) Kühner-Gerth II p. 602. [4]) „Rhythmische Stellung“, Kühner-Gerth II p. 604.

Quae exempla passim ex libris deprompta, quorum numerum facile possis augere, satis existimo demonstrare auctori haud defuisse elegantiam sermonis.

Verborum, quibus majorem vim voluit imponere, frequenter adhibuit anticipationem.[1] Cfr. e. g. de fract. 6 (56,$_{9}$ sqq) *ἐπιτηδεύειν δὲ χρὴ μάλιστα μὲν κατ' ἰθυωρίην τοῦ μεγάλου δακτύλου ὡς μὴ κείσεται ὁ νάρθηξ*, et multa alia exempla. Cfr. de fract. 9 (61,$_{14}$ sqq), 19 (76,$_{13}$ sqq), 27 (87,$_{13}$ sqq), 33 (97,$_{12}$ sqq), de artic. 1 (111,$_{5}$ sqq), 6 (117,$_{14}$ sqq).

Quibus praemissis ad graviora progrediamur.

Postquam Dielsium secutus rhetoricae artis vestigia, quae in his libris occurrunt, accurratius colligere atque perlustrare coepi, mox cognovi haec scripta cum multa antiquioris dicendi usus propria tum novae dictionis a sophistis, imprimis a Gorgia, formatae atque excultae[2] haud pauca signa plane ostendere. Miraberis sane, quanto cum studio auctor *Γοργίεια* illa quae dicuntur *σχήματα* in usum vocaverit. Si hunc scriptorem medicum cum duobus aliis qui extra corpus sunt Hippocraticum Jonicis scriptoribus comparabimus, Herodotum dico et Democritum, certe ei locum dabimus prope ad celeberrimum illum philosophum Abderitam, quem summo acumine omni illius eloquentiae arte usum esse ex fragmentis intellegimus,[3] cum Halicarnassensis rerum scriptor non majorem videatur percepisse fructum ex sophistarum declamationibus.[4]

---

[1]) Kühner-Gerth II p. 477 sqq. [2]) Fr. Blass, D. attische Beredsamkeit, vol. I p. 47 sqq. E. Norden, Antike Kunstprosa I p. 15 sqq. O. Navarre, Essai sur la rhétorique Grecque avant Aristote (Paris 1900). H. Gomperz, Sophistik u. Rhetorik (Lipsiae 1912). [3]) Th. Birt in D. Ethika des Demokritos, ed. P. Natorp, Marburg 1893, p. 180 sqq „Ueb. d. Stil der Ethika". [4]) Rhetorum artificiis usum esse Herodotum cum H. Diels (Herm. XXII) primus monuisset, P. Kleber duabus commentationibus (D. Rhetorik b. Herodot, Progr. Löwenberg i. Schles. 1889 et De genere dicendi Herodoteo quaest. sel., ibid 1890) multa rhetoricae elocutionis exempla collegit. Dielsii sententiam probaverunt Maass (Herm. XXII p. 580), Kaibel (Stil u. Text der *Ἀθηναίων πολιτεία* d. Aristoteles, Berl. 1893), E. Norden (Ant. Kunstpr. I p. 27 sqq). Contra hos viros doctos A. Nieschke (De figurarum quae vocantur *Γοργίεια σχήματα* apud Herodotum usu, Progr. München 1891) et M. Wundt (De Herodoti elocutione cum sophistarum comparata, Diss. Lipsiensis 1903), veterum criticorum opinionem secuti, ex Homeri imitatione illas sermonis argutias hausisse Herodotum contenderunt. Quod mihi videtur vix verisimile esse. Cfr. P. Wendland in Gercke-Norden, Einl. i. d. A.-W. I p. 447. W. Nestle, H.s Verhältnis z. Philos. u. Sophistik, Progr. Schöntal 1908.

Quid in nonnullis corporis Hippocratici scriptis valuisset sophistarum rhetorumque auctoritas, jam dudum animadverterunt viri docti. Cfr. H. Diels, Hippokrat. Forschungen I (Herm. 45, 1910) p. 135: „Über die Zusammenhänge der hippokratischen Schriftstellerei mit der sophistischen Rhetorik des ausgehenden fünften Jahrhunderts ist seit Ilbergs Dissertation und Gomperz' Ausgabe der Schrift *Περὶ τέχνης* manches im einzelnen richtig bemerkt worden, doch fehlt eine zusammenhängende Betrachtung der Stilentwickelung der jonischen Prosa, in der die immer stärker werdende Einwirkung der Kunstrede im einzelnen zu zeigen wäre." Sed illa scripta cum sophistarum sint vel iatrosophistarum, non mirum est, quod arte rhetorica non carent. Magis autem mihi videtur memoratu dignum esse, quod ne hic quoque medicus strenuus, qui chirurgicos ll. conscripsit quique quin ipse artem medicam studiose factitaverit, non est dubium, sophistarum premere vestigia non dubitavit.

Quodsi ad singula, quae sunt in librorum dictione rhetorica, transimus, primo loco agemus de antithetis, quae quamquam sunt et cogitandi et enuntiationis usitatissimum genus, tamen facile possunt omnibus verborum figuris formisque exornari ideoque inde a Gorgia gravissimum elocutionis oratoriae instrumentum habita sunt.[1]) Sed cum sententiae contrarie relatae nullius linguae magis propriae sint quam Graecae, ubique erit anquirendum, utrum eis rhetoricus color adhaereat necne.[2]) Atque cum studeamus cognoscere, quidnam Gorgiae disciplinae debuerit auctor librorum chirurgicorum, ad illius usum referenda est quaestio. Antithetis autem libri abundant maximeque est notabile auctorem frequenter ex chiasmi ordine disposuisse verba. Exempla, quibus hoc auctoris studium illustratur, jam supra attuli (p. 10). Unum autem afferam locum, quo auctor ut primo brevis antithesis verba posuit ex chiasmi lege, ita eorum quae sequuntur enuntiatorum adhibuit ordinem chiasticum. De fract. 47 (109,$_8$ sqq) *ἔτι δὲ πρὸς τούτοις, | εἰ ἄρα κρατηθείη ὑπὸ τοῦ πωρώματος, | εἰ μὲν ἐκτεταμένη ἡ χεὶρ κρατηθείη, | κρέσσων ἂν εἴη μὴ προσεοῦσα· |*

[1]) Multum interesse inter ipsam antithesin ceterasque figuras Gorgieas jure monuit E. Drerup, d. Anfänge d. rhetor. Kunstprosa (Jahrb. f. klass. Phil. Suppl.-Bd. 27, 1901) p. 261. [2]) Cfr. Blass, A. B. I² p. 66, Norden, l. c. p. 25, Wundt l. c. p. 47 sqq.

*πολλῶν μὲν γὰρ ἂν κώλυμα εἴη, ὠφελίη δὲ ὀλίγων·* | *εἰ δ' αὖ συγκεκαμμένη, μᾶλλον εὔχρηστος ἂν εἴη·* || *πολλῷ δὲ εὐχρηστοτέρη, εἰ τὸ διὰ μέσου σχῆμα ἔχουσα πωρωθείη.* |

Etiam Gorgias usus est chiastica verborum collocatione,[1]) tamen non frequenter. Cfr. Palam.[2]) § 14 (in fine) *τίς γὰρ ἂν ἕλοιτο δουλείαν ἀντ' ἐλευθερίας, ἀντὶ τοῦ κρατίστου τὸ κάκιστον;* Hoc autem modo disposuit verba, ut quadam soni similitudine aures audientium in se vertant, e. g. Hel. 5 . . . *ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τοῦ μέλλοντος λόγου προβήσομαι καὶ προθήσομαι τὰς αἰτίας, δι' ἃς κτλ.*[3]) Magis posteri, qui secuti sunt Leontinum, usi sunt hac orationis conformatione. De exemplis, quae exstant apud Antiphontem oratorem, egit Ed. Belling, De periodorum Antiphontearum symmetria, diss. Vratislav. 1868, p. 37 sqq. Quanto cum studio Xenophon chiasmi figuram in antithetis usurpaverit, apparet exemplis a F. O. Wismanno collectis (De genere dicendi Xenophonteo etc. quaest sel., diss. Gissensis 1888). Certe tali verborum collocatione expressius oppositae sunt notiones graviorque exsistit antithesis.

Sed ut ad chirurgicos libros redeamus, nonnunquam contrapositorum alterum tantum membrum videtur necessarium esse, alterum autem ea de causa addi, ut efficiatur antithesis. Quod sentio e. g. de his exemplis: de artic. 1 ($112,_{1}$ sqq) *ἐδόκεον γὰρ αὐτοῖσιν ἠγνοηκέναι μοῦνος,* | *οἱ δὲ ἄλλοι ἐγνωκέναι,* ubi posterius membrum facile potest deesse — vel 11 ($128,_{18}$ sqq) *καὶ κάκιον μὲν οὐδὲν ἂν εἴη, αἴσχιον δὲ καὶ ἀτεχνώτερον,* quo loco idem judico de membro priore. Eandem hanc rem propriam esse Gorgieorum antithetorum ostendit M. Wundt (l. c. p. 49).

Hoc quoque spectavit auctor chirurgicus, ut membrorum magnitudinem, quod quidem posset fieri, exaequaret (*Πάρισα*). Neque solum *παρίσωσις*, sed etiam *παρομοίωσις* membrorum ab eo appetitur.

M a n i f e s t a G o r g i e a e d i c t i o n i s haec inspicias e x e m p l a:

de fract. 18 ($76,_{10}$ sqq) *διὰ οὖν ταύτας τὰς προφάσιας* | *τοῦ μὲν ἔξωθεν ὀστέου καταγέντος* | *ταχεῖαι αἱ ἐπιβάσιες·* || *τοῦ δὲ ἔσωθεν*

1) Chiasmum cum anthitesi conjungi posse dicit Hermogenes (Rhet. Gr. II p. 242 Spengel). 2) Fr. Blass, Antiphontis orat. et fragm. adjunctis Gorgiae, Antisthenis, Alcidamantis quae feruntur declamationibus, Lipsiae 1871. Jure ferant Gorgiae nomen duae illae declamationes annon, hoc loco nihil refert, cum id solum spectemus, ut sophistarum V. saeculi artem rhetoricam conferamus. 3) De alia chiasmi usurpatione atque artificiosiore v. Blass, A. B. I p. 68.

ὀστέου καταγέντος | βραδεῖαι αἱ ἐπιβάσιες. | [1]) Praeter perfectam membrorum parhomoeosin animadvertas etiam substantivum verbale poni pro ipso verbo; ταχεῖαι (βραδεῖαι) αἱ ἐ. dicit scriptor pro θᾶσσον (βραδύτερον) ἐπιβαίνουσιν.

De artic. 32 (150,$_8$ sqq.) εὖ γὰρ εἰδέναι χρή, ὅτι ἐπίδεσις ὀθονίων γνάθου καταγείσης |
σμικρὰ μὲν ὠφελέοι ἄν, | εἰ χρηστῶς ἐπιδέοιτο, || μεγάλα δ' ἂν βλάπτοι, | εἰ κακῶς ἐπιδέοιτο. |

De artic. 53 (194,$_6$ sqq)
κυλλοῦνται μὲν γὰρ μᾶλλον, | οἷς ἂν ἐς τὸ ἔξω ἐξαρθρήσῃ· || ὀρθοὶ δὲ ἧσσον ἵστανται, | οἷς ἂν ἐς τὸ ἔσω ἐξαρθρήσῃ. | Quo loco etiam ea, quae sequuntur, scriptoris studium membrorum aequalium ostendunt.

Vides auctorem, ut quam maximam praebeat membrorum concinnitatem, haudquaquam abhorrere a verborum repetitione satis supervacanea. Sed de hac re paulo infra ampliora disputabimus.

Jam vero enumeremus nonnullas alias antitheses, quae speciem aliquam praebent conformationis cum arte ac consilio factae.

De fract. 3 (50,$_2$ sq) — μέζων μὲν πόνος, εἰ περιίοι, | μέγας δὲ καὶ εἰ κατακέοιτο.

9 (62,$_6$ sqq) ἀλλὰ γὰρ οὐ τολμῶσι (sc. κατακεῖσθαι) ὑπερορῶντες τὰ νοσήματα, | ἀλλὰ περιέρχονται, πρὶν ὑγιέες γενέσθαι.

36 (101,$_{10}$ sqq)
αἵ τε γὰρ ἐλπίδες ὀλίγαι | καὶ οἱ κίνδυνοι πολλοί · |
καὶ μὴ ἐμβαλὼν ἄτεχνος ἂν δοκέοι εἶναι, |
καὶ ἐμβαλὼν ἂν ἐγγυτέρω θανάτου ἀγάγοι ἢ σωτηρίης. |

47 (109,$_2$ sqq)
κοινότατον μὲν γὰρ πᾶσιν τοῖσιν ὀλισθήμασιν καὶ τοῖσι κινήμασιν καὶ 2οῖσι κατήγμασιν τοῦτο τὸ σχῆμά ἐστιν, | κοινότατον δὲ πρὸς τὴν ἔπειτα διάτασιν καὶ τὸ ἐκτανύειν ἕκαστα καὶ συγκάμπτειν.

De his quoque exemplis non opus est longiore explicatione. Sed inspiciamus hunc locum:

de artic. 35 (155,$_5$ sq) μίαν μὲν οὖν ἡμέρην ἢ δύο | ἀγάλλεται ὁ ἰητρός, | χαίρει δὲ ὁ ἐπιδεδεμένος. | Hoc enim

---

[1]) Ejusdem verbi in fine membrorum repetitio, quam saepius invenimus, antistrophe appellatur. Cfr. R. Volkmann, Rhetor. d. Griech. u. Römer[2] (Lipsiae 1885) p. 469. Ex Gorgia conferamus Pal. § 3 (in fine) ὥσπερ δὲ ἐκεῖνα κράτιστος ἂν ἦν ἀνήρ, οὕτω διὰ ταῦτα κάκιστος ἀνήρ.

loco scriptor, cum ad exaequanda membra consimilibus notione usus sit duobus verbis, fortasse accuratam illam notionum distinctionem appetivit, quam Prodicum Ceum constat docuisse („*τὴν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασιν ἀκριβολογίαν*“, Marcell. vita Thuc. § 36).[1])

Interdum deest antithesis, ubi scriptor tamen *παρισώσεως* schema adhibuit. Cujus rei haec afferantur exempla:

de artic. 1 (113,$_1$ sq) *ὅταν οὖν ἐκπέσῃ ὁ βραχίων ἐς τὴν μασχάλην, | ἅτε πολλοῖς ἐκπίπτοντος, | πολλοὶ ἐπίστανται ἐμβάλλειν* | . (8 : 9 syllabae).

Jbid. (113,$_5$ sqq) *χρῆσθαι δὲ χρὴ τῷ κρατίστῳ τῶν τρόπων, | ἣν τὴν ἰσχυροτάτην ἀνάγκην ὁρᾷς*. (11 : 12).

Scriptori deinde valde in deliciis sunt brevia cola geminata, parhomoeosi, anaphora, homoeoteleuto instructa.

de fract. 2 (47,$_{16}$ sq) *ταῦτα λέγων | καὶ ταῦτα ποιέων | σοφὸς ἐδόκει εἶναι.*

| | |
|---|---|
| de fract. 8 (60,$_7$ sq.) | 30 (146,$_{13}$ sq) |
| *καὶ διὰ τρίτης ἐπιδείτω* | *διὰ τοῦτο δὲ καλέονται* |
| *καὶ ἐπὶ μᾶλλον πιεζείτω.*[2]) | *καὶ διὰ τοῦτο κινέονται, ὅτι . .* |
| de artic. 14 (136,$_3$ sq) | 52 (191,$_{10}$ sq) |
| *καὶ τάδε δεῖ προσσυνιέναι* | *καὶ δισσὰ κερδαίνουσι,* |
| *καὶ τάδε δεῖ προσιητρεύειν.* | *δισσῶν γὰρ δέονται.*[3]) |

Tricola quoque inveniuntur: de fract. 47 (108,$_{17}$ sqq) *ἰητρεύειν δὲ πάντα παραπλησίως τὰ τοιαῦτα συμφέρει | καὶ ὅσα ἀπάγνυται | καὶ ὅσα διίσταται | καὶ ὅσα ὀλισθάνει.* |

48 (109,$_{16}$ sqq) — *ἤν τε καταγῇ, ἤν τε ἐκστῇ, ἤν τε διαστῇ*

de artic. 86 (243,$_4$ sqq) . . . *ὥστε | διαστῆναι τὰ ὀστέα | καὶ φλέβας ἐκχυμωθῆναι | καὶ νεῦρα ἀμφιφλασθῆναι*, ubi primo chiasmum, deinde homocoteleuton adhibita esse videmus.

In prooemio totius operis chirurgici, quod majore cum diligentia ab auctore compositum statim rhetoricum scribendi colorem prodit legenti, haec exstat sententia: de fract. 1

---

[1]) Eandem verborum *ἀγάλλεσθαι* et *χαίρειν* distinctionem invenies apud Xenoph. Memorab. II, 6, 35. Cfr. H. Schacht, De Xenophontis studiis rhetoricis, diss. Berol. 1890 p. 21 sq. [2]) Jure editor cum codd. B M scripsit *πιεζείτω* (*-έτω* cet.), quae lectio probatur auctoris studio rhetorico. Quamquam plerumque forma *πιέζω* in libris adhibetur, tamen *πιεζέω* etiam de fract. 9 (61,$_{21}$) traditur (*τὸν-αὐτὸν τρόπον πιεζεῦντα*). [3]) Verbo *δισσός* pro *δύο* maxime utuntur poetae tragici, quos Gorgias secutus est. In ll. chir. praeter illum locum usurpatur: de artic. 11 (130,$_{11}$) *δισσὰ μοῦνά 'εστιν χωρία, ἵνα —*; *διὰ δισσὰς συμφορὰς* de artic. 12 (131,$_{23}$); *διὰ δ. προφάσιας* de artic. 51 (189,$_5$) 57 (202,$_{12}$) 58 (203,$_{11}$); cfr. de fract. 30 (91,$_{19}$).

(46,17 sqq) *τὸ γὰρ ξενοπρεπὲς | οὔπω συνιέντες, | εἰ χρηστόν, | καὶ μᾶλλον ἐπαινέουσιν | ἢ τὸ σύνηθες, | ὃ ἤδη οἴδασιν, | ὅτι χρηστόν, | καὶ τὸ ἀλλόκοτον | μᾶλλον ἢ τὸ εὔδηλον.*

Brevia cola, homoeoteleuta, verba contraria, insolita (*ξενοπρεπές, ἀλλόκοτον*), verbi *χρηστόν* iteratio, nonne Gorgieam artem, quam conatus est auctor adhibere in libris scribendis, plane ostendunt?

Ut jam supra commemoravi, scriptor studio exaequandi complendique cola permotus haudquaquam veretur verborum iterationem supervacaneorum. Cujus consuetudinis dux iterum est Gorgias, cujus conferamus initium epitaphii: *τί γὰρ ἀπῆν τοῖς ἀνδράσι τούτοις, ὧν δεῖ ἀνδράσι προσεῖναι,* ubi alterum *ἀνδράσι* facile potest omitti. Quam rem omnino propriam esse Gorgiae isocolorum contendit M. Wundt (l. c. p. 52 sqq).[1])

Rhetorem Leontinum hac quoque in re posteri secuti sunt, e.g. Antiphontes illi et orator et sophistes, Antisthenes.[2]) Neque medicus, quem in exornanda oratione sophistarum premere vestigia jam satis perspeximus, tales verborum iterationes non adhibuit, ut membra enuntiatorum quam maxime aequalia redderet.

Cfr. de artic. 9 (125,13 sqq) *καὶ γὰρ ἂν δήσειεν ἄρθρον ἀνάτριψις χαλαρώτερον ἐὸν τοῦ καιροῦ | καὶ λύσειεν ἄρθρον σκληρότερον τοῦ καιροῦ ἐόν*, ubi verba *ἄρθρον* et *τοῦ καιροῦ ἐόν* semel posita sufficerent sensui.

De artic. 46 (174,2 sq)
*ἀλλὰ καὶ οὕτως ἂν ἀποθάνοι, παραχρῆμα δὲ οὐκ ἀποθάνοι.*

Saepe autem id, quod apud Siculum rhetorem artis elegantiaeque praebet speciem, ab ejus imitatore in rigidam ineptamque enuntiatorum aequalitatem vertitur.

De fract. 5 (54,1 sqq)
*καὶ ἢν μέν τι τούτων τῶν εἰρημένων ἐλλείπῃ, | γινώσκειν χρή, | ὅτι χαλαρωτέρη ἡ ἐπίδεσις τοῦ μετρίου· | ἢν δέ τι τῶν εἰρημένων πλεονάζῃ, | γινώσκειν χρή, | ὅτι μᾶλλον ἐπιέχθη τοῦ μετρίου.*

1) Cfr. etiam locum, quem supra (p. 14 adn. 1) attuli, Pal. § 3.
2) Qua de re luculenter egit E. Jacoby, De Antiphontis sophistae *περὶ ὁμονοίας* libro, diss. Berol. 1908, p. 62 sqq, qui exempla ex illis scriptoribus affert. Cfr. etiam Blass, A. B. I p. 144. Quem secuto mihi liceat ex oratore Rhamnusio hoc afferre exemplum (V, 5): *οὐ γὰρ δίκαιον οὔτε ἔργῳ ἁμαρτόντα διὰ ῥήματα σωθῆναι, | οὔτε ἔργῳ ὀρθῶς πράξαντα διὰ ῥήματα ἀπολέσθαι*, ubi verba *ἔργῳ* et *διὰ ῥήματα* solius symmetriae causa duplicantur.
Neque Xenophontem rhetoricorum studiosissimum artificiorum talis molestae verborum repetitionis piguisse multis docet exemplis

De artic. 62 ($212_{,5}$ sqq)

ἄριστον μὲν οὖν ὡς τάχιστα ἰητρεύειν τὰ τοιαῦτα, | πρὶν πάνυ μεγάλην τὴν ἔνδειαν τῶν ὀστέων τῶν ἐν τῷ ποδὶ γενέσθαι, | πρίν τε πάνυ μεγάλην τὴν ἔνδειαν τῶν σαρκῶν τῶν κατὰ τὴν κνήμην εἶναι.

Quis non offenditur in tali verborum inani repetitione, quae longe abest a Gorgiae illa in membris aequandis subtili arte?[1]) Sed haec hactenus. Quae exempla quamquam possunt augeri, tamen ea satis demonstrare puto scriptorem chirurgicum secutum esse Leontini disciplinam.

Hoc loco silentio nolim praetermittere aliam verborum iterationem, quam apud vetustiores scriptores saepe deprehendimus quaeque ex inscitia quadam atque incuria illorum scriptorum nata est.[2]) Hanc quoque archaicam, ut ita dicam, repetitionem verborum, quam posteri fugiebant, in libris de quibus agimus invenimus. Nonnulla liceat afferre exempla.

de fract. 2 ($47_{,10}$) καὶ μαρτύριον ἐπήγετο . . . , paulo infra (v. 10) καὶ . . ἐπήγετο μαρτύριον. Jn eodem capite (p. $48_{,10}$ et $_{12}$) bis iteratur ἐν τούτῳ τῷ σχήματι.

Jn capite V (initio) ter repetitur εἰ c. optat. conjunctum, legimus deinceps τοῦ ὀρθῶς ἐπιδεομένου et τὸν ὀ. ἐ., ibid. (p. $54_{,22}$ et $55_{,1}$) φάτω bis ponitur.

de fract. 11 ($66_{,2}$) . . . ὅσα ἂν μὴ συνεχεῖ πυρεταίνῃ · ἢν δὲ συνεχεῖ πυρεταίνῃ κτλ.

Jn cap. XII libri de fractis bis iteratur λεπτότερον, bis ἔχει, ter συνέχεται; in cap. XV καὶ δὴ καὶ ter deinceps occurrit.

Ex libro de articulis haec tantum adnoto : 55 ($198_{,16}$) . . . ἀνώδυνον τῷ χρόνῳ γίνεται · ὅταν δὲ ἀνώδυνον γένηται —. ibid. ($198_{,20}$ sqq) ter repetitur ἐκθηλύνονται . Cfr. 69 ($223_{,9}$ et $_{11}$), 71 ($227_{,7}$ et $_{8}$) etc.

---

H. Schacht in diss. laudata (p. 25, 26 et 30 sqq). Unum hic afferam locum (Cyrop. V, 3, 9): οὔτε γὰρ ἂν φίλους τις ἂν ποιήσειεν ἄλλως πως πλείω ἀγαθὰ ἐν πολέμῳ ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι | οὔτ᾽ ἂν ἐχθροὺς πλείω τις βλάψειεν ἄλλως πως ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. Itaque cavendum est, ne hac scriptorum consuetudine neglecta putemus verba supervacanea e textu eicienda esse.

[1]) Cum exemplis allatis iterum quaeso conferas exempla a Schachtio ex Xenophonte collecta (l. c. p. 32), quae eandem miram membrorum concinnitatem, verba eodem modo iterata praebent. [2]) Cfr. Jacoby l. c. p. 61 sqq, qui rem exemplis illustravit ex variis scriptoribus desumptis. Cfr. etiam Th. Gomperz, d. Apologie d. Heilkunst, editio II, Lipsiae 1910 (ed. I in „Sitz.-Ber. d. Wien. Akad." 120 [1889]) p. 158 adn. 5. G. Schonack, Curae Hippocraticae, diss. Regim. 1908, p. 24—27.

Aliis tamen locis cum quadam vi ac consilio antecedentis enuntiati verbum aliquod rursus excipitur ab auctore,[1]) e. g. de artic. 31 (149,11) — *κίνδυνος περὶ τῆς ψυχῆς ὑπὸ πυρετῶν συνεχέων καὶ νωθρῆς καρώσιος · καρώδεες γὰρ οἱ μύες οὗτοι κτλ.* Qua sententiarum copulatione et ipse Gorgias usus est, cfr. Hel. § 10 . . . *ἡ δύναμις τῆς ἐπῳδῆς ἔθελξε καὶ ἔπεισε καὶ μετέστησεν αὐτὴν γοητείᾳ · γοητείας δὲ καὶ μαγείας δισσαὶ τέχναι εὕρηνται κτλ.*

Atque haec quidem hactenus. Ad alia autem studii rhetorici vestigia transeamus, quibus, cum creberrime occurrant, quantopere scriptor indulserit illi studio, luculentius apparebit.

Annominationis[2]) varia genera magno cum studio auctor in usum vocavit. Huc mihi liceat referre omnia, quae „aut similitudine aliqua vocum aut paribus aut contrariis convertunt in se aures“ (Quintil. Inst. orat. IX).

Ordiamur igitur ab usitatissima annominationis forma, quae est structura etymologica. Cujus figurae usus quamquam ab antiquissimis temporibus Graecorum linguae proprius est,[3]) tamen apud hunc scriptorem et numero et vi exemplorum non caret quodam colore rhetorico.

de fract. 8 (59,4) *σχῆμα σχήσει;* 26 (83,21) *τὴν αὐτὴν ἰητρείην ἰητρεύειν* (pro *ὡσαύτως ἰ.*); 30 (93,2 sq) *εἰ . . . ἡ ἔντασις τῶν ῥάβδων χρηστῶς ἐνταθείη*, ubi *γένοιτο* sufficeret. 30 (93,5) *χρὴ δὲ καὶ τὰς ἄλλας μηχανὰς ἢ καλῶς μηχανᾶσθαι ἢ μὴ μηχανᾶσθαι.*

de artic. 10 (126,11) *ὁμιλίῃ ὁμιλεῖν* opponitur *λόγῳ εἰδέναι τὴν τέχνην;*[4]) 46 (174,11) *τοιαύτην ἔξαλσιν ἐξαλλομένου σφονδύλου*, exemplum in prosa oratione satis insolitum (pro *οὕτως ἐξαλλομένου σφ.*); 47 (177,5 sq) *τὴν κατασκευὴν . . . κατασκευάσαι;* 50 (185,8)

---

[1]) Cfr. quae Th. Gomperz de libello *περὶ τέχνης* dicit (l. c., editio II, p. 9): „Ungemein häufig ist jene Art der Anknüpfung eines Satzes an den vorangehenden, welche mittels der Wiederholung eines in diesem enthaltenen bedeutungsvollen Wortes erfolgt — eine Auskunft, welche zugleich der Unbeholfenheit entspringt und dem Nachdruck dient und aus dem einen wie aus dem andern Grunde zu den bezeichnenden Merkmalen der ältesten uns erhaltenen Prosawerke, so des herodoteischen, der Reden Antiphons und der Schrift „Vom Staate der Athener“ gehört“. [2]) Quam ampliore velim sensu comprehendi, ita ut omnem verborum ludum sub ea complexamur. Cfr. Volkmann Rhetor. p. 478 sqq. [3]) De figurae etymologicae usu ac vi cfr. Chr. Aug. Lobeck, Paralipomena gramm. Graecae (Lipsiae 1837) II p. 501—538, qui (p. 507) tria ejus usus genera distinxit: „unum inevitabile omnibusque frequentatum . . . , alterum concinnitatis cujusdam gratia ascitum . . . , tertium ab affectu profectum . . . “, cui tertio tamen minorem quam mihi videtur tribuit vim. [4]) Cfr. Lobeck l. c. p. 525.

*ὁμαλὴν τὴν ἐπίδεσιν ἐπιδεῖν;* 72 (229,10) *τὸ ξύλον — κωλύει τὴν ἐπίδοσιν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα τοῖσι πρὸς ποδῶν ἕλκουσιν,* quo loco *τὴν ἐπίδοσιν* supervacaneum est. Vidimus igitur scriptorem ubique quaesivisse hanc structuram, etsi facillime poterat evitari.

Rarius exemplum, cum tria ejusdem radicis verba conjungantur, exstat de artic. 74 (232,6 sq) *τὴν δὲ μόχλευσιν πλάτος ἔχοντι μοχλῷ μοχλεύειν χρή.*

Quod exemplum potest conferri cum Herod. VII. 194 *ἄδικον δίκην ἐδίκασε.* — Plura figurae etymologicae exempla: de artic. 37 (157,12) 52 (191,3) 63 (216,18 sq) 64 (217,6 sq) 67 (219,13 sq) 72 (229,18).

Jam vero ad ipsam paronomasiam transeamus, quae figura tum oritur, cum ejusdem stirpis verborum aut variae formae aut varia composita una consistunt.[1])

More Gorgiae[2]) ludit auctor verbis de artic. 10 (126,4 sqq.) *παραδείγματι χρῆσθαι δεῖ τῷ ὑγιεῖ πρὸς τὸ μὴ ὑγιὲς καὶ τῷ μὴ ὑγιεῖ πρὸς τὸ ὑγιές* (sc. *σκέλος*).

Tria paronomasiae exempla jam Dielsius[3]) enumeravit, quorum primum accuratius est inspiciendum.

De fract. 1 (47,2 sqq) *ῥητέον οὖν, ὁπόσας ἐθέλω τῶν ἁμαρτάδων τῶν ἰητρῶν τὰς μὲν ἀποδιδάξαι, τὰς δὲ διδάξαι περὶ τῆς φύσιος τῆς χειρός.*

Quem verborum ordinem codicibus traditum Dielsius ita mutat, ut scribat *τὰς μὲν διδάξαι, τ. δ. ἀ.* — haec adnotans: „So möchte ich das kaum erträgliche Hysteron proteron der Hss. umsetzen[4]) Attamen huic sententiae non possum assentiri, cum alia interpretatione atque quam ille vir doctissimus videtur

---

1) Cfr. Blass A. B. ²I p. 143. Volkmann Rhet. p. 479. 2) Cujus cfr. fragm. 6 Diels (fr. 5 Sauppe) *ὑβρισταὶ ἐς τοὺς ὑβριστάς, κόσμιοι ἐς τοὺς κοσμίους, ἄφοβοι ἐς τοὺς ἀφόβους, δεινοὶ ἐν τοῖς δεινοῖς.* 3) l. c. (Berl. Sitz.-Ber. 1910) p. 1150. 4) Galenus quoque in commentario (Kühn XVIII pars 1, p. 318) haesit in hoc loco, ad quem haec adnotat: *αὐτίκα γοῦν ἐν αὐτῷ τῷ προκειμένῳ βιβλίῳ τῷ περὶ τῶν καταγμάτων, ἔνθα μέν φησιν ὁ Ἱπποκράτης· ῥητέον οὖν ὁκόσας ἂν ἐθέλει τῶν ἁμαρτάδων τῶν ἰητρῶν τὰς μὲν διδάξαι, τὰς δὲ ἀποδιδάξαι — τὴν ἀσάφειαν ἔχει αὐτὴ δι' ἑαυτὴν ἡ λέξις, οὐ προσδεχομένων ἡμῶν εἶναί τινας ἁμαρτίας, ἃς διδάξαι χρὴ κτλ.* Animadvertas apud Galenum inversum infinitivorum ordinem, qui cum nostris codd. dissentit. — Contra altero commentarii loco (p. 341) Pergamenus illa verba sic interpretatur: *Ἀποδιδάξαι μὲν θέλει τὰς μὴ νομιζομένας τοῖς ἰητροῖς ἁμαρτίας εἶναι, κατ' ἀλήθειαν δὲ οὔσας, διδάξαι δὲ τὰς νομιζομένας μὲν εἶναι, μὴ οὔσας δέ.* Quae Galeni interpretatio arguta est neque contemnenda. Tum igitur censemus Hippocratem fecisse illa verba cum ironia. — Hic autem Galenus justum infinitivorum ordinem sequitur.

adhibuisse, tradita verba putem retineri posse. Adest enim, ut opinor, hoc loco quaedam *βραχυλογία*, quam debemus ita supplere, ut ad alterum infinitivum *διδάξαι* eam notionem, quae opposita est voci *ἁμαρτάς*, addamus: *τὰς δὲ* (sc. *ἀληθεῖς δόξας*) *διδάξαι*.[1])

Brachylogiae autem varia genera in nulla alia lingua saepius quam in Graecorum occurrunt.[2]) Exempla quae huc sunt conferenda, afferuntur Kühner-Gerth II p. 566 (k). E. g. conferamus Plat. Apol. 36[b]: *τί ἄξιός εἰμι παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι, ὅτι μαθὼν ἐν τῷ βίῳ οὐχ ἡσυχίαν ἦγον, ἀλλ' ἀμελήσας, ὧνπερ οἱ πολλοι* (sc. *ἐπιμελοῦνται*), *χρηματισμοῦ τε καὶ οἰκονομίας κτλ.* — ubi Stallbaumius adnotat: „Nam praecedente verbo negante in sententiis oppositis haud raro verbum quod aiat intellegendum relinquitur“.

Reliqua duo exempla a Dielsio allata sunt: de fract. 30 (93,6) *αἰσχρὸν γὰρ καὶ ἄτεχνον μηχανοποιέοντα ἀμηχανοποιεῖσθαι*, qui locus praeter paronomasiam etiam speciem praebet oxymori,[3]) cujus sensus ita est explicandus, ut alterum verbum (*μηχανοποιέοντα*) propria notione (machinas adhibentem), alterum autem (*ἀμηχανοποιεῖσθαι*) notione translata (nihil proficere) intellegi debeat.[4])

Tertius locus est de artic. 47 (182,3 sqq) *καλὰ γὰρ καὶ ταῦτα τὰ μαθήματά ἐστιν, ἃ πειρηθέντα ἀπορηθέντα ἐφάνη καὶ δι' ἅσσα ἠπορήθη*. Notandum est aoristum *πειρηθέντα* sensu passivo adhiberi.

Quibus locis magnam inesse vim rhetoricam neminem qui legit fugere potest.

Sed plura paronomasiae exempla non minus perspicua inspiciamus.[5])

[1]) Cfr. R. Fuchsii versionem Germanicam (Hippokrates, sämtl. Werke, München 1900, vol. III p. 178): „Demnach muss ich angeben, welche Irrlehren der Aerzte ich einerseits beseitigen und welche Lehren ich anderseits aufstellen will“. [2]) Kühner-Gerth II p. 560 (§ 597,2): „Die Gewandtheit und Schnelligkeit im Denken, die den Griechen in so hohem Masse eigen war, bewirkte, dass die Brachylogie bei ihnen wohl häufiger war als bei irgend einem anderen Volke“. [3]) Volkmann Rhetor. p. 435. [4]) Cum hac contrariorum duorum verborum conjunctione, cui arguta sensus antithesis inest, conferenda sunt e. g. Heracliti frgm. 34 Diels: *φάτις αὐτοῖσι μαρτυρέει παρεόντας ἀπεῖναι*. Quo ex loco, quam vetusta apud Graecos sint ejusmodi artificia, vides. Quae rursus consummavit Gorgias, cfr. e. g. frgm. 6 D. (in fine): „*ἀθάνατος οὐκ ἐν ἀθανάτοις σώμασι ζῇ οὐ ζώντων*. [5]) Omittamus ejusmodi exempla: *ἄλλοτε ἄλλο* de fract. 22 (79,13); *ἄλλα γὰρ ἄλλης τῶν χωλωμάτων δεῖται ἀναλήψιος* de artic. 62 (213,21); cfr. de artic. 72 (230,4).

De fract. 8 (61,$_{7}$) *σπλῆνά τινα πολύπτυχον πτύξαντα ὑπιτιθέναι*. Poeticum verbum *πολύπτυχον* artius cum *πτύξαντα* conjungendum est ejusque notionem auget. Ejusmodi pleonasmi maxime apud poetas usitati.[1])

Similem adhibens pleonasmum scriptor adverbium *εὐφόρως* cum verbo *φέρειν* conjungit: de artic. 8 (121,$_{5}$) et 47 (177, $_{3}$), comparativum de fract. 18 (75,$_{18}$) *εὐφορώτερον φέρουσι*. Verbi notio et stirps etiam insunt adverbio. Qui usus, praesertim cum hoc adverbium haudquaquam adeo usu sit tritum, ut idem valeat atque *ῥᾳδίως*, certe in prosa oratione satis insolitus videtur esse. Auctor autem non tam ad notionem verbi augendam, quam paronomasiae causa usus est illa elocutione.

Item gaudet paronomasia de artic. 14 (137,$_{10}$): *ταῦτ' οὖν ἀπείρῳ μὲν ἀκοῦσαι φαίνεται ἐγγύς τι τοῦ κατὰ φύσιν εἶναι, χρεωμένῳ δὲ ἄχρηστα*. Porro de artic. 26 (144, $_{14}$) *σημεῖα δὲ εὔσημα*. Verbo *εὔσημος* cum notione „quod facile potest cognosci“ utuntur poetae tragici et posteri prosae orationis scriptores.

Alia exempla: de artic. 65 (218,$_{2}$) *καὶ ὅσῳ ἂν ἰσχυρότερα ᾖ καὶ ἀπὸ ἰσχυροτέρων ὠλισθήκῃ*. De artic. 72 (228,$_{21}$ sq) *φλιὰς . . ἰσχυρὰς καὶ ἰσχυρῶς ἐνηρμοσμένας*.

De fract. 3 (50,$_{19}$) *αὗται τοσαῦται καὶ τοιαῦται* —, quem locum cfr. cum Gorg. Pal. 13 *ἀλλ' ὑμῶν . . . τοσούτων καὶ τοιούτων*. De fract. 25 (83,$_{2}$) *ὀστέα δὲ καὶ μὴ μέλλοντα ἀποστῆναι ἀποστατικὰ γενέσθαι* (sc. *ἀναγκαίως ἔχει*).

Activum et passivum ejusdem verbi opponuntur: de fract. 19 (77,$_{1}$) . . . *κρατήσουσιν τῆς ἐπιδέσιος, ἀλλ' οὐ κρατηθήσονται*. Sim de artic. 62 (214,$_{12}$). Cfr. 31 (96,$_{22}$) *ὀχλεῖν καὶ ὀχλεῖσθαι*.

Saepe ejusdem verbi varia composita inter se conjunguntur vel opponuntur:

de artic. 8 (120,$_{16}$) *ἐς τὸ ῥηιδίως ἐμπίπτειν τὰ ἐκπίπτοντα*; ibid. (121,$_{7}$) *ἐξίσταται — καὶ καθίσταται*; (121,$_{10}$) *ἐκπίπτει τε ἧσσον ἐμπίπτει τε χαλεπώτερον*, et paulo post *ἐκπίπτει τε μᾶλλον*

---

[1]) Cfr. Kühner-Gerth II p. 582 sqq (§ 601) et I p. 276. — Ex Herodoti libris exempla contulit P. Kleber l. c. (D. Rhet. b. H.) p. 14 sq. Ad Herod. V, 44 *τὰ ἱρὰ οὐ προεχώρεε χρηστά* — H. Stein in editione (Berol. 1859) haec adnotat: „Im Adjektiv ist das bereits im Verbum Ausgedrückte noch einmal wiederholt, oder der Begriff des Adjektivs ist proleptisch in das Verbum hineingezogen, eine besonders bei den Tragikern übliche Abundanz“. Cfr. Wilamowitz, Eurip. Her. II p. 182.

*ἐμπίπτει τε ῥήιον.* Cfr. etiam de artic. 55 ($199,_7$) 60 ($208,_6$) et ($209,_{10}$). De artic. 61 ($210,_{14}$) *τὰ ἄρθρα τὰ ἐκπίπτοντα καὶ τὰ ὀλισθάνοντα ἀνίσως αὐτὰ ἑωυτοῖσιν ἐκπίπτει καὶ ὀλισθάνει.*

Nonne hic quoque locus — etenim participia *τὰ ἐκπ. καὶ τὰ ὀλ.* sensu haudquaquam requiruntur — idem illud, quod iterum ac saepius deprehendimus, auctoris studium repetitis verbis et gravitatem et venustatem majorem orationi inferendi plane ostendit?

Aliud denique paronomasiae genus, quod scriptor valde videtur adamare, hoc est:[1])

De fract. 7 ($57,_5$ sq) *μάλα γὰρ καὶ φύσις φύσιος καὶ ἡλικίη ἡλικίης διαφέρει.* Cfr. de fract. 35 ($99,_{22}$) *μελέται γὰρ μελετέων μέγα διαφέρουσιν καὶ φύσιες φυσίων τῶν σωμάτων ἐς εὐφορίην.* Praeterea de fract. 33 ($98,_1$) *ἰητρείη ἰητρείης*, de artic. 8 ($120,_{15}$) *φύσιες φυσίων*, ibid. ($120,_{17}$) *κοτύλη κοτύλης.*

Eandem hanc elocutionis consuetudinem apud Thucydidem inveniri ostendit Jo. Becker, De sophistarum artium vestigiis apud Thucydidem, diss. Berol. 1864 p. 15[3]). Imprimis in Hermocratis Syracusani orationibus ejusmodi exempla frequentantur.[2])

Sed hic quoque usus multo est vetustior. Quod optime docent exempla, quae O. Navarre[4]) collegit ex Hesiodi Operibus et Diebus. Unum afferre liceat exemplum (v. 25):

*καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτεεῖ καὶ τέκτονι τέκτων,*
*καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονέει καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.*

Sed ut ad ll. chirurgicos redeamus, totum locum, cum praeter hanc paronomasiam nonnullas alias scriptoris proprietates praebeat, hunc exscribam: de artic. 69 ($223,_2$ sqq) *διενέγκοι μὲν γὰρ ἄν τι καὶ ἰητρείη ἰητρείης ἐς τὸ θᾶσσόν τε καὶ βραδύτερον τὰ ὀστέα φιλούμενα ἀποπίπτειν·* ||

*διενέγκοι δ' ἂν καὶ πίεξις πιέξιος καὶ ἐπὶ τὸ ἰσχυρότερόν τε καὶ ἀσθενέστερον καὶ ἐς τὸ θᾶσσόν τε καὶ βραδύτερον ἀπομελανθέντα ἀποθανεῖν τὰ νεῦρα καὶ τὰς σάρκας καὶ τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας.*

---

[1]) Quod Dielsius quoque monuit (l. c. p. 1150). [2]) Conferas haec: Thuc. IV, $61,_2$ *ἰδιώτην ἰδιώτῃ καταλλαγῆναι καὶ πόλιν πόλει* — IV, $64,_2$ *οὐδὲν γὰρ αἰσχρὸν οἰκείους οἰκείων ἡσσᾶσθαι, ἢ Δωριᾶ τινα Δωριῶς* — cfr. I, $84,_4$ II, $64,_4$ VI, $79,_1$ et $80,_3$. [3]) Cfr. praeterea H. Steinberg, Beitr. z. Würdigung d. thukyd. Reden. Progr. d. K. Wilhelms-Gymn., Berlin 1870. F. Stein, De figurarum apud Thucydidem usu. Progr. d. Friedr.-Wilh.-Gymnasiums, Cöln 1881. [4]) Essai sur la rhétorique Grecque avant Aristote (Paris 1900) p. 95.

Habes antithesin et enuntiatorum, quae anaphora ac parhomoeosi inter se conjunguntur, et singulorum verborum per *τε καὶ* copulatorum, *ὁμοιόαρκτον*[1]) *(ἀπομελ. ἀποθανεῖν)*, polysyndeton.

Cui loco non inutile mihi videtur esse alium adjungere, ubi scriptor magna cum vi verba cumulat: de artic. 45 (171,18 sqq) *αἱ δὲ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν κοινωνίαι ἐν ἑτέρῳ λόγῳ δεδηλώσονται, ὅσαι τε καὶ οἷαι καὶ ὅθεν ὡρμημέναι καὶ ἐν οἷς οἷα δύνανται* ‖

*αὐτός τε ὁ νωτιαῖος [μυελὸς] οἵσιν ἐλύτρωται ἐλύτροισιν καὶ ὅθεν ὡρμημένοισι καὶ ὅπῃ κραίνουσι καὶ οἷσι κοινωνέοισι καὶ οἷα δυναμένοισιν.*

Rhetorico acumine conformatam esse hanc periodum nemo negabit. Fortasse in mentem tibi venit Gorg. Hel. 11 *ὅσοι δὲ ὅσους περὶ ὅσων —*.

Age vero hoc loco adjungam nonnullos alios librorum locos, quibus scriptor similitudine aliqua vocum, etsi non sunt ejusdem stirpis, atque imprimis verborum exitu simili (*ὁμοιοτέλευτον* quod Graeci vocant[2]) rhetoricos captat effectus.

De fract. 11 (65,2) *πυρετοὶ ὑπεροξέες, συνεχέες, τρομώδεες, λυγγώδεες, γνώμης ἁπτόμενοι καὶ ὀλιγήμεροι κτείνοντες.*

Vix casu accidit, ut binorum adjectivorum ter consonent exitus, qui concentus augetur asyndeto. Eodem loco paulo infra scriptor, quod sane quidem casu potuisse fieri concedo, una confert *πελιώσιες, ναυσιώσιες καὶ γαγγραινώσιες.*[3]) Voces similiter cadentes coacervantur etiam de fract. 43 (106,13 sqq) *ἐπωδυνώτατόν τε τοῦτο πάντων καὶ πυρετωδέστατον συνεχέων πυρετῶν καὶ ἀκρητοχόλων, θανατωδέων καὶ ὀλιγημέρων.*

Notabilis est haec antithesis instructa homoeoteleuto, quod adverbiis in fine utriusque membri positis efficitur: de fract. 9 (62,8 sqq) *διὰ τοῦτο καὶ οἱ πλεῖστοι οὐκ ἐξυγιαίνουσι*

---

[1]) Cfr. Volkmann Rhet.[2] p. 484. Th. Birt l. c. (Ueb. d. Stil d. Demokrit) p. 184. [2]) Cum eo artissime cohaeret *ὁμοιόπτωτον*. Volkmann Rhet. p. 483. [3]) Similia exempla conferas haec: de fract. 6 (56,17) *κίνδυνος γὰρ ἑλκώσιος καὶ νεύρων φιλώσιος*; de artic. 61 (210,19 sq) *μέζους καὶ ἐπιδηλοτέρας τὰς πηρώσιας καὶ κακώσιας ἴσχει τὰ τοιαῦτα καὶ ὀστέων καὶ σαρκῶν καὶ σχημάτων.*

*τελέως, ἀλλὰ πολλάκις αὐτοὺς ὁ πόνος ὑπομιμνήσκει εἰκότως.*[1]) Etiam membra sunt prorsus aequata (*πάρισον*).

Alia homoeoteleuti exempla haec afferantur:

De artic. 47 (181,$_{19}$ sqq) . . . *ἅτε ἐς τὸ αὐτὸ ἀναγκαζόμενον* | *τό τε τοῦ ἀνθρώπου ὕβωμα* | *καὶ τὸ τοῦ ἀσκοῦ πληρουμένου κύρτωμα.* |

De artic. 58 (203,$_{7}$ sq) *ὅταν ὁ χρόνος ἐγγένηται* | *καὶ ἡ ὀδύνη παύσηται.* |

Et verba et substantiva in pares cadentia extremas syllabas scriptor frequenter ac consulto conjungit. De artic. 11 (127,$_{17}$ sqq) *ὅτι οὐδένα οἶδα ὀρθῶς ἰητρεύοντα, ἀλλὰ τοὺς μὲν οὐδ' ἐγχειρέοντας, τοὺς δὲ τἀναντία τοῦ συμφέροντος φρονέοντάς τε καὶ ποιέοντας.* De artic. 37 (158,$_{8}$) *μελετᾶν — τολμᾶν.* De fract. 47 (109,$_{8}$) *τοῖσιν ὀλισθήμασιν καὶ τοῖσι κινήμασιν καὶ τοῖσι κατήγμασιν.*

Adverbia in *-ως* exeuntia cumulantur de artic. 33 (152,$_{19}$) *ποικίλως καὶ καλῶς καὶ κακῶς*, praecipue autem de artic. 43 (169,$_{15}$) *ὁμαλῶς καὶ καλῶς καὶ ἰσορρόπως καὶ ἐξαπιναίως*, bina pari accentu artius conjuncta.

Adjectiva ab isdem praefixis incipientia[2]) congregantur de artic. 33 (152,$_{15}$) *αὕτη ἡ διάτασις ἡ ἀπὸ τῶν κολλημάτων εὐμενὴς καὶ εὐταμίευτος καὶ ἐς πολλὰ καὶ πολλαχοῦ διορθώματα εὔχρηστος.* De artic. 47 (109,$_{6}$) *εὐοχώτατόν τε καὶ εὐαναληπτότατον.* Cfr. de artic. 82 (241,$_{21}$) *Γόνυ δὲ εὐηθέστερον ἀγκῶνος διὰ τὴν εὐσταλίην καὶ τὴν εὐφυίην.*

Jtaque cum hoc scriptoris studium assonantiis verba connectendi perspexerimus, eum consulto verba in *-ος* cadentia coacervavisse vix negabimus hoc loco: de fract. 7 (57,$_{20}$ sqq) *οὗτος ὁ λόγος* | *ὥσπερ νόμος κεῖται δίκαιος* | *περὶ κατηγμάτων ἰήσιος,* | *ὥς τε χειρίζειν χρὴ ὥς τε ἀποβαίνειν* | *ἀπὸ τῆς δικαίης χειρίξιος.* | Quam opinionem confirmant incisa, quibus dividitur tota periodus.

Atque haec hactenus de annominationis variis generibus ceterisque assonantiis a scriptore magno cum studio in usum vocatis.

---

1) *εἰκότως* in fine enuntiati positum pro tota sententia exstat ac probari solet sequenti enuntiato a *γὰρ* incipiente. Atque sequuntur haec: *ὅλον γὰρ τὸ ἄχθος οἱ πόδες τοῦ σώματος ὀχέουσι.* — Cfr. Kühner-Gerth II p. 115. 2) *Ὁμοιόαρκτον.* Cfr. Volkmann Rhet. p. 484. — Ex Democriti fragmentis Th. Birt (l. c. p. 184) collegit exempla, quorum unum afferam: *Κτηνέων μὲν εὐγενίη ἡ τοῦ σκήνεος εὐσθενίη, ἀνθρώπων δὲ ἡ τοῦ ἤθεος εὐτροπίη* (frgm. 17 Natorp).

Etiam anaphora, quae cum ad ornandam, tum ad exaugendam apta est orationem, scriptor multis locis usus est. Nonnulla atque graviora[1]) exempla jam Dielsius (l. c. p. 1150) enumeravit. Jnspiciamus igitur hos locos:

De fract. 2 (47,$_{21}$ sqq) *ἄλλο μὲν γὰρ σχῆμα ἐν ἀκοντισμῷ κατὰ φύσιν, ἄλλο δ' ἐν σφενδονήσει, ἄλλο δ' ἐν λιθοβολήσει, ἄλλο ἐν πυγμῇ, ἄλλο ἐν τῷ ἐλινύειν.*

De fract. 27 (87,$_{22}$ sqq) *οὕτω πολλῷ μὲν ἧσσον νέμεται ἐπὶ πλεῖον, πολλῷ δὲ θᾶσσον ἐκπεσεῖται, πολλῷ δὲ ἰσχυρότερα τὰ περιέχοντα ἔσται.*

De artic. 11 (131,$_{7}$ sqq) *ἧσσον μὲν γὰρ ἂν διαφύγοιτο, — ἧσσον δ' ἂν ἐκπλίσσοιτο, ἧσσον δ' ἂν αἱμορραγοίη, ἧσσον δ' ἂν σπασμὸς ἐπιγένοιτο.*

De artic. 62 (214,$_{3}$ sqq) *ἀλλ' οὐδὲν αὐτοῦ δεῖ, ἤν τις ὀρθῶς μὲν τῇσι χερσὶ διορθώσῃ, ὀρθῶς δὲ τοῖσιν ὀθονίοισιν ἐπιδέῃ, ὀρθῶς δὲ τὰς ἀναλήψιας ποιῆται.*

Auctorem omnino valde juvat bipartitae sententiae utramque partem, si potest fieri, ab eodem verbo incipere. Cujus studii haec testimonia inspicias:

De fract. 3 (51,$_{6}$ sqq) *ἀναλαμβανομένη δὲ ἡ χεὶρ . . . ἔσται . . , ἄπονος μὲν ὁδοιπορέοντι, ἄπονος δὲ κατακειμένῳ καὶ ἀκάματος.*

De fract. 33 (98,$_{1}$ sqq) *ὡς μὲν οὖν τὸ ἐπίπαν τάχιστα τούτων ὀστέα ἀφίσταται, ὧν τάχισται μὲν αἱ ἐκπυήσιες, τάχισται δὲ καὶ κάλλισται αἱ σαρκοφυίαι.*

Praeterea conferas has repetitiones:

De fract. 18 (75,$_{18}$) *πολὺ μὲν . . . , πολὺ δὲ . . .* 26 (85,$_{6}$) *ἰσχυρότερον μὲν . . . ἰσχυρὸν δὲ . . . ,* sim. ibid. (85,$_{13}$); 47 (109,$_{2}$ sqq) *κοινότατον μὲν . . . , κοινότατον δὲ . . . ,* quo loco etiam parisosis membrorum ab auctore appetitur;

ex libro de articulis: 11 (127,$_{13}$) *πολλοὶ μὲν . . . πολλοὶ δὲ . . ;* 27 (145,$_{2}$ sq) *ἔστι δ' ὅτε . . . , ἔστι δ' ὅτε . . .* 30 (148,$_{13}$ sqq) ter repetitur *δεῖ μὲν — δεῖ δὲ — δεῖ δὲ;* 43 (169,$_{5}$ sqq) *προσδῆσαι μὲν — προσδῆσαι δὲ . . .* 38 (160,$_{15}$) *ἔξεστι μὲν . . . ἔξεστι δὲ . . ,* idem 47 (177,$_{6}$ sqq); 55 (198,$_{17}$ sq) *δύνανται μὲν — δύνανται δὲ . . .* 58 (205,$_{16}$ sqq) *δεῖ μὲν . . . δεῖ δὲ.*

[1]) Omittam exempla haud insolita qualia sunt: *ἄλλοτε — ἄλλοτε* de fract. 39 (103,$_{5}$ sqq), *ἄ. μὲν — ἄ. δὲ* de artic. 61 (210,$_{16}$). Vel majore cum vi ter iteratur *ἄλλοτε* de fract. 11 (65,$_{12}$).

Subsistamus. Miramur certe scriptorem hanc figuram, qua orator animos hominum solet excitare, tam studiose adhibuisse. Nonne inest huic usui aliquid, quod rebus quae tractantur minus apte convenit? Sed paulo aliter atque nos Graeci de anaphorae usu illa artis rhetoricae aetate videntur sensisse. Nam cum nos huic figurae magnam rhetoricam vim tribuamus, illis magis ad sermonis leporem videtur idonea fuisse. Etiam apud alios illius aetatis scriptores frequens invenitur anaphorae usus.[1]) Th. Gomperz (l. c. p. 130) e libro *Περὶ τέχνης* Pseudhippocrateo hoc afferens exemplum: *ἔχουσι μὲν τοίνυν οἱ βραχίονες σάρκα τοιαύτην, ἔχουσι δὲ οἱ μηροί, ἔχουσι δὲ αἱ κνῆμαι* — jure haec adnotat: „Zwischen der hier erscheinenden rhetorischen Figur, der Epanaphora, und dem Gegenstand, um welchen es sich handelt, besteht für unser Gefühl ein Gegensatz, der den gehobenen Ausdruck als affektiert, wenn nicht als lächerlich erscheinen lässt. Doch war das Stilgefühl der Griechen des fünften Jahrhunderts auch in diesem Betracht ein völlig verschiedenes. Was uns nahezu als Schwulst erscheint, war für sie nur eine geringe Steigerung der gewöhnlichen Lebhaftigkeit rednerischer oder erzählender Darstellung. So berichtet Herodot V 26 keineswegs mit besonders starkem Pathos von dem Perser Otanes: *Βυζαντίους τε εἷλε καὶ Καλχηδονίους, εἷλε δὲ Ἄντανδρον τὴν ἐν τῇ Τρωάδι γῇ, εἷλε δὲ Λαμπώνιον, λαβὼν δὲ παρὰ Λεσβίων νέας εἷλε Λῆμνόν τε καὶ Ἴμβρον.*

Quid, quod auctor librorum chirurgicorum ne a talibus quidem abhorruit ineptiis?[2])

De artic. 8 (122,8 sqq) *τοῖσι μὲν γὰρ ἄλλοισι* (sc. *προβάτοις*) *ἐστὶ λεπτὴ μὲν ἡ προβολὴ τοῦ χείλεος, λεπτὴ δὲ ἡ ἄνω γνάθος, βοῒ δὲ παχεῖα μὲν ἡ προβολὴ τοῦ χείλεος, παχεῖα δὲ καὶ ἀμβλεῖα ἡ ἄνω γνάθος.*

Sed restant nonnulli alii loci, quibus scriptor, ut magis premeret sententias, verba iteravit.

Cfr. de fract. 13 (68,20 sqq) . . . *ξύλον, ἐν ᾧ πᾶσαι αἱ ἀνάγκαι ἔσονται πάντων μὲν κατηγμάτων, πάντων δὲ ἄρθρων ἐμβολῆς ἐκ κατατάσιος καὶ μοχλεύσιος.*

[1]) Ex Herodoto exempla collegit P. Kleber, de genere dicendi Herodoteo, p. 24. — In Democriti fragmentis invenitur gravissimum illud exemplum: *νόμῳ γὰρ γλυκὺ καὶ νόμῳ πικρόν, νόμῳ θερμόν, νόμῳ ψυχρόν, νόμῳ χροιή.* — Gorgias in eis quae habemus fragmentis rarissime anaphora usus est. Cfr. Blass A. B. I p. 68. [2]) Nisi forte putamus per jocum ea scripsisse auctorem.

De fract. 27 ($88,_{1}$ sq) . . θᾶσσόν τε σαρκοῦται . . . καὶ θᾶσσον ὠτειλοῦται.

De artic. 42 ($168,_{2}$ sq) ἢν καλῶς σκευάσας | καλῶς κατασείσειε.

De artic. 55 ($199,_{22}$ sqq) ἢν ἐπιμελέως μὲν παιδαγωγηθέωσιν ἐν τοῖσι σχήμασιν καὶ ὀρθῶς, ἐν οἷσι δεῖ, πρὶν κρατυνθῆναι ἐς τὴν ὁδοιπορίην, ἐπιμελέως δὲ καὶ ὀρθῶς, ἐπὴν κρατυνθέωσιν.

Oratoris usum cumulandi verba eorumque vim iteratione ac polysyndeto augendi porro imitatus est scriptor de artic. 44 ($171,_{8}$ sqq.): αἰσχρὸν μέντοι ἐν πάσῃ τέχνῃ καὶ οὐχ ἥκιστα ἐν ἰητρικῇ πολὺν ὄχλον καὶ πολλὴν ὄψιν καὶ πολὺν λόγον παρασχόντα ἔπειτα μηδὲν ὠφελῆσαι.

Etiam in hac trium notionum frequentatione scriptor rhetoricum quoddam schema imitatus est. Quam dicendi ubertatem a Gorgia ortam imprimis Alcidamantem rhetorem coluisse post Vahlenum[1]) multis docuit exemplis Schachtius (l. c. 15 sqq). Illos autem duos rhetores posteri minore abundantia verborum secuti sunt.[2]) Nonnumquam autem scriptor valde cumulavit verba synonyma, e. g. de artic. 52 ($192,_{5}$) . . ἄσαρκόν τε πᾶν τὸ σκέλος καὶ ἄμυον καὶ ἐκτεθηλυσμένον καὶ λεπτότερον γίνεται —, ubi quattuor notiones paene aequales una consistunt.[3])

Praepositiones cum vi oratoria iterantur: de fract. 5 ($55,_{2}$ sqq) καὶ ἀμφὶ τῷ οἰδήματι καὶ ἀμφὶ τῷ πονεῖν καὶ ἀμφὶ τῷ ῥηίζειν κτλ.

---

[1]) D. Rhetor. Alkidamas. Sitz.-Ber. d. Wien. Akad. d. Wissensch. 1863, XLIII. [2]) Frequentissime in ll. chirurgicis binae notiones vel synonymae vel consimiles conjunguntur. Exempla liceat affere:

a) adjektiva et adverbia: de fract. 6 ($55,_{14}$) ἐπὶ λεπτότερον καὶ ἰσχνότερον, 28 ($88,_{11}$) ἀγαθὰς καὶ ἀσινέας (τὰς ἐπιδέσιας ποιεῖσθαι), 30 ($90,_{13}$) καλῶς καὶ εὐχερῶς, 30 ($92,_{17}$) εὐκατάσκεπτον καὶ εὐβάστακτον (τρῶμα), 30 ($93,_{6}$) αἰσχρὸν καὶ ἄτεχνον; de artic. 8 ($121,_{11}$) λεπτότεροι καὶ ἀσαρκότεροι, 41 ($166,_{6}$ et $_{15}$) βραχύτερα καὶ ἀτελέστερα — ἐς τὸ εὔσαρκον καὶ πιμελῶδες; 64 ($217,_{13}$) ἀσθενέας καὶ ἀχρείους, 69 ($224,_{14}$) λάβρως τε καὶ ἰσχυρῶς.

b) verba: de fract. 2 ($48,_{14}$) μὴ ἡσσᾶσθαι μηδὲ συνδιδόναι, 14 ($70,_{4}$) ἐλινύειν . . καὶ κατακεῖσθαι, 17 ($75,_{5}$) οὐ μὴν ἐπιλείπειν χρὴ οὐδὲ βλακεύειν; de artic. 10 ($126,_{15}$) προσσυνιέναι . . καὶ ἐννοεῖν, 80 ($241,_{9}$ sq) διατήκεται καὶ ἀπόλλυται, 81 ($241,_{17}$) ἰσχναίνειν καὶ λιμαγχονεῖν;

c) substantiva:
de fract. 3 ($50,_{20}$) αἱ ἁμαρτάδες καὶ ἄγνοιαι, 19 ($77,_{3}$ sq) αἰσχύνη καὶ βλάβη; de artic. 67 ($219,_{8}$) φυλακῆς — καὶ μελέτης, 71 ($227,_{10}$) μόχλευσίς τε καὶ κατόρθωσις, 70 ($230,_{9}$) μηχανέων καὶ ἀναγκέων.

[3]) Contra trium appositorum cumulatio, quae rhetoribus maxime videtur probata fuisse (Schacht l c. p. 18) rursus apparet de artic. 58 ($206,_{17}$ sqq): ὡς γὰρ ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι, πάντα τὰ ἐν τῷ σώματι, ὅσα ἐπὶ χρήσει γέγονεν, χρεωμένοισι μὲν μέτρια καὶ . . . . ., οὕτω μὲν ὑγιηρὰ καὶ αὔξιμα καὶ εὔγηρα· μὴ χρεωμένοισι δέ, ἀλλ᾽ ἐλινύουσι, νοσηρότερα γίνεται καὶ ἀναυξέα καὶ ταχύγηρα.

De artic. 7 (118,$_{18}$ sqq) *προσκαταδῆσαι κατά τε τὸν βραχίονα κατά τε τὸν πῆχυν κατά τε τὸν καρπὸν τῆς χειρός*. Sim. de artic. 60 (209,$_{13}$ sq).

Concedendum est rhetoricam hanc gravitatem paululum discrepare cum toto librorum genere atque indole.

Denique quod et ipsum monuit Dielsius, notabilis est frequens interrogationis patheticae usus, qui in his libris occurrit. Plurima exempla jam enumeravit ille vir doctissimus: De fract. 42 (105,$_{4}$); de artic. 7 (120,$_{1}$), 37 (157,$_{14}$), 46 (175,$_{3}$), 52 (190,$_{10}$), 58 (205,$_{12}$), 74 (233,$_{4}$ et $_{5}$).

Quibus haec sunt addenda: de fract. 2 (49,$_{5}$) *καὶ τί ὄφελός ἐστι τοξικοῦ σχήματος;*

25 (82,$_{17}$) *πῶς οὖν οὐχὶ ἕλκος γε ταῦτα ἂν πάθοι;*

31 (94,$_{6}$ sqq) *τίνι γὰρ οὐκ ἐπικοινωνεῖ τῶν ἐπικαιροτάτων ἐν ἰητρικῇ, οὐ κατὰ τὰ ἕλκεα μοῦνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἄλλα πολλὰ νοσήματα;*

De artic. 11 (130,$_{6}$ sqq) *ἆρ' οὖν οὐκ ἐν πάσῃ τῇ τέχνῃ περὶ παντὸς χρὴ ποιεῖσθαι τὰ δίκαια σχήματα ἐξευρίσκειν ἐφ' ἑκάστοισι;*

De artic. 48 (183,$_{3}$) *πῶς γὰρ ἄν τις ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν τῆς κοιλίης ἀναγκάσαι δύναιτο; οὐ γὰρ οἷόν τε.*

Duodecim igitur locis scriptor animos eorum qui legunt interrogationibus excitat. Quod quamquam partim ex alacri auctoris ingenio fluxisse Dielsio concedendum est, tamen alia ex parte eum hac quoque in re rhetorum pressisse vestigia non negabimus, praesertim cum pauca, quae ex Gorgiae scriptis supersunt, interrogationibus abundent.

His igitur quae de figurarum rhetoricarum usu disputavimus, luculenter apparuit librorum de fracturis et de articulis auctorem usum esse sophistarum disciplina atque arte, quorum subsidia magno cum studio neque vero ubique felici acumine in libris conscribendis adhibuit. Libros autem, cum rhetorico quoque sermonis colore prorsus concinni sint, uni deberi auctori, si cui antehac potuit dubium videri esse, procul dubio nunc constat.

Jam vero cetera, quibus usi sunt sophistae ad magnificentiam elocutionis augendam, artificia circumspectemus.

Ac primum quidem illos „insolitis audacibusque verborum translationibus, praecipue rebus inanimis humana specie indutis“ orationi quasi vitam infundere studuisse nemo nescit. Quorum translata collegit M. Wundt (l. c. p. 28 et 33 sqq) eo consilio, ut ea cum Herodoti translationibus compararet atque dijudicaret, utrum hac in re sophistas secutus sit Halicarnassensis necne.[1]) Quam rem prorsus negat, Herodotum solis translationibus ex cotidiana sermonis consuetudine desumptis usum esse neque umquam sua sponte ac voluntate inanimas res humana induisse natura contendens. Certe Herodoti in verborum translato usu audacia longe abest ab illa Gorgiae. Sed hanc rem non mirabimur, si totum Halicarnassensis ingenium ejusque scribendi genus respiciemus. Neque vero omnes sophistas audacissima illa Leontini translata imitatos esse apparet exemplis, quae collegit Gomperzius ex libello *Περὶ τέχνης*.[2]) Itaque vix mirabimur, quod chirurgicorum librorum auctor ne ipse quidem hac in re rhetorum vestigia pressit, praesertim cum haud dubie ipsa argumenta, quae tractat, obstarent ejusmodi studio.

Leviter deflectunt a cotidiano sermone ejusmodi exempla: De fract. 15 (71,21) — *ἡ ἀνάγκη καταδουλοῦται τὴν γνώμην* —. De fract. 31 (94,3 sqq) *τὸ ἐπίπαν γὰρ ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη ἡμέρη ἐπὶ τοῖσι πλείστοισι τῶν τρωμάτων τίκτει τὰς παλιγκοτήσιας* —, quo cum loco conferamus e. g. Democr. frgm. 54 Natorp (71 Diels) *Ἡδοναὶ ἄκαιροι τίκτουσιν ἀηδίας*. Verbum *ἐπικαλεῖσθαι*, quod de hominibus solet dici, adhibetur cum significatione „efficiendi, movendi“ de artic. 63 (215,15 sq) *ψῦχος γὰρ σπασμὸν ἐπικαλεῖται*. — *Ἐπιδέσιες* dicuntur *πολέμιαι* de artic. 40 (161,17), cfr. de artic. 11 (131,4) *πολέμιον γὰρ πῦρ νεύροις*. — *Προσνικᾶν* de medico usurpatur de artic. 62 (214,8) *προσνικᾶν μέντοι χρὴ τῷ χρόνῳ*. Verbum *τιθηνέω* (*τιθήνη* = nutrix) eodem sensu atque *θεραπεύειν* adhibetur de artic. 60 (209,22).

Quae verborum immutationes nihil insolentius praebent.

Verborum compositorum scriptor adhibuit satis magnum numerum.[3]) Sed his omnibus rhetoricam vim tribuere

---

[1]) Qui vir doctus etiam, unde originem duxerit hic „in res inanimas atque notiones a sensibus sevocatas“ humanam speciem transferendi usus, conatus est explicare. [2]) l. c. p. 11 et 159 adn. 3. [3]) Cfr. Bachmanni Anecdota Graeca II 367: *Ἡρόδοτος γὰρ διφροφορευομένους λέγει τοὺς φορείους (-εῖα?) φερομένους, καὶ Ἱπποκράτης πολλάκις*

per se non licet. Cfr. Aristot. ars rhet. III, 3, 1406a: *οἱ δ᾽ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς* (sc. *ὀνόμασι*) *χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος, οἷον τὸ „χρονοτριβεῖν“*. Tamen si suis locis usurpantur vel etiam cumulantur, orationem graviorem atque sublimiorem fieri nemo negabit. Multa autem composita, quae a poetis conformata maximeque usurpata postea in prosam orationem recepta sunt, poeticam originem haud dissimulant, cum versui sint accomodata:

*θανατηφόρος*: de artic. 48 (182,$_{14}$) — Tragg. Plat. Xen. Arist.

*ὀλιγοχρόνιος*: de artic. 37 (159,$_{2}$) *καίτοι ὀλιγοχρόνιος ἡ πώρωσις τῆς ῥινός*. — Debetur hoc verbum poetis elegiacis. — Democr. Herod. etc.

*πολύπτυχος*, quod adjectivum a poetis (Hom. Hes. Eurip.) de montibus saltuosis dicitur, propriam servat notionem de fract. 8 (61,$_{7}$) de artic. 47 (179,$_{16}$) *τρύχιόν τι πολύπτωτον* —, 73 (231,$_{3}$) et 75 (233,$_{10}$) *ἱμάτιον*.

*πολυχρόνιος*: de artic. 41 (164,$_{9}$); compar. de fract. 10 (62,$_{17}$) et 26 (86,$_{5}$) *ἀκριβεστέρην καὶ πολυχρονιωτέρην . . . τὴν δίαιταν*. — Hymn. Hom. Merc. 125, Herod., Plat.

*ταχύπορος*: de artic. 11 (128,$_{14}$) *ταχυπορώτερα* „quae celerius penetrant“ — apud tragg. sensu „properans“.

Etiam adjectivum *ἰσόρροπος* aliter atque apud poetas tragicos usurpatur „de corporis partibus, quae ab utraque parte sibi congruentes sunt“. (Cfr. J. Ehlert, De verborum copia Thucydidea quaest. sel., diss. Berol. 1910.) De fract. 19 (77,$_{10}$) de artic. 34 (154,$_{5}$) 37 (158,$_{17}$).

Deinde etiam de ratione chirurgica adhibetur: de artic. 38 (159,$_{6}$) *τὴν δὲ διόρθωσιν . . χρὴ ποιεῖσθαι οὐκ ἰσόρροπον ἀμφοτέρωθεν* —. Cfr. 50 (187,$_{1}$). Superl. (*ὡς ἰσ.*) 70 (226,$_{3}$); adverbium 43 (169,$_{15}$) 47 (178,$_{17}$) *κατατείνειν ἐν τούτῳ τῷ σχήματι ἔνθα καὶ ἔνθα, ἅμα μὲν ἰσορρόπως, ἅμα δὲ ἐς ἰθύ*.

Similia adjectiva composita, quae apud poetas nondum inveniuntur, sed a prosae orationis scriptoribus ex illorum exemplis videntur conformata esse, haec sunt:

*βραχύβιος*: compar. *-ώτεροι* de artic. 41 (166,$_{17}$).

*χρῆται τούτῳ τῷ τρόπῳ, ὡς ἀκράτῳ τῇ Ἰάδι χρῆται. Ὁ γὰρ Ἡρόδοτος συμμίσγει αὐτὴν τῇ ποιητικῇ*. Quod de Hippocrate recte judicavit anonymus. Cfr. e. g. *ἀχθοφορίη* de artic. 63 (216,$_{5}$); adjectivum *ἀχθοφόρος* invenitur apud Herod. VII 187. Cfr. *κρεηφαγίη* de fract. 7 (57,$_{19}$) *κρεοφάγος* Herod. IV 186.

*κακοήθης* (bösartig) de ulceribus solet dici; de fract. 45 (107,$_{15}$) *πυρετώδες καὶ κακόηθες*; de artic. 41 (166,$_{12}$). Cui contrarium est *εὐήθης*, quod crebrius occurrit, e. g. de fract. 37 (101,$_{14}$) *εὐηθέστερα* sc. *διακινήματα ὀστέων*. Cfr. de fract. 46 (108,$_{8}$) de artic. 82 (241,$_{21}$).

*ὀλιγήμερος*: de artic. 63 (215,$_{3}$) *καὶ ἡ ζωὴ δὲ ὀλιγήμερος τούτοισι γίνεται*. Cfr. de fract. 11 (65,$_{3}$) *πυρετοὶ . . ὀλιγήμεροι κτείνοντες*, 43 (106,$_{14}$). Superl. de artic. 63 (216,$_{8}$) *τὰ — ὀλιγημερώτατα τῶν ἐναίμων*.

*πολυάνθρωπος*: de artic. 72 (228,$_{16}$) *ἐν πόλει πολυανθρώπῳ*. Crebrius apud Thuc. et. Xenoph.

*πολυήμερος*: de artic. 69 (224,$_{15}$).

*πολυσχιδής*: de fract. 24 (80,$_{16}$) *οἷσι δὲ τὰ ὀστέα κατέηγεν ἁπλῷ τρόπῳ καὶ μὴ πολυσχιδεῖ* —.

*πυκινοκίνητος*: de artic. 14 (138,$_{11}$).

*ταχύγηρος*, *εὔγηρος*: de artic. 58 (206,$_{17}$). Quo loco scriptor rhetorico more cumulans notiones opposuit *ὑγιηρὰ καὶ αὔξιμα καὶ εὔγηρα — νοσηρότερα . . καὶ ἀναυξέα καὶ ταχύγηρα*.

*ταχυθάνατος*: *-οι* (*πυρετοί*) de artic. 86 (243,$_{14}$). Superl. *-ώτατα* de artic. 66 (218,$_{19}$).

Praeterea digna sunt quae commemorentur duo composita verba, quorum altera pars et ipsa est composita:

*ἐξεχέβρογχοι* de artic. 41 (165,$_{8}$).

*ἐξεχέγλουτοι* de artic. 56 (201,$_{1}$).

More illius aetatis verba cum *εὐ-* et *δυσ-* praefixis composita studiose adhibuit scriptor vel ipse finxit. Imprimis adjectiva verbalia ita conformata valde adamat, Gorgiam secutus.[1])

*εὐαλθής* de artic. 39 (161,$_{7}$), compar. de artic. 68 (221,$_{4}$) — cui contrarium est *δυσαλθής* de artic. 41 (166,$_{1}$).

*εὐίητος* et *δυσίητος* opponuntur de artic. 14 (134,$_{12}$): *Κληὶς δὲ καταγεῖσα, ἢν μὲν ἀτρεκέως ἀποκαυλισθῇ, εὐιητοτέρη ἐστίν· ἢν δὲ παραμηκέως, δυσιητοτέρη.*

*δυσάκεστος* de fract. 29 (90,$_{7}$).

[1]) Cfr. Jacoby l. c. p. 54. Ehlert, De verborum copia Thucydidea, diss. Berol. 1910, p. 86.

*εὐέμβλητος, δυσέμβλητος:*[1]) de artic. 71 (226,$_{14}$) *μέγα τὸ διαφέρον ἐστὶ τῶν φυσίων τοῖσιν ἀνθρώποισιν ἐς τὸ εὐέμβλητα εἶναι καὶ δυσέμβλητα.*

Eadem notione usurpantur

*εὐέμβολος, δυσέμβολος:* de fract. 42 (105,$_{14}$); compar. *δυσεμβολώτερα* de fract. 38 (102,$_{20}$ et 103,$_{1}$) *δυσεμβολώτερα καί δυσθετώτερα.*

*εὔθετος, δύσθετος: εὔθετα (τὰ ὀστέα)* de fract. 31 (94,$_{17}$); compar. de fract. 4 (53,$_{3}$) et 30 (92,$_{15}$); adverbium *εὐθέτως (ἔχειν)* de fract. 23 (80,$_{2}$) et 30 (90,$_{10}$); *δυσθετώτερα* de fract. 38 (103,$_{2}$). Praeter haec adjectiva verbalia occurrunt: a) verbum *εὐθετίζειν*, e. g. de fract. 42 (105,$_{19}$), de artic. 69 (223,$_{18}$) *καὶ ἐν σχήμασι δικαίοις εὐθετίζειν τὸ σῶμα;* de artic. 16 (141,$_{4}$); medium usurpatur de fract. 8 (60,$_{10}$) et 16 (75,$_{3}$) . . . *εὐθετισάμενον μετεπιδῆσαι;* b) substantivum verbale *δυσθεσίη* de fract. 33 (98,$_{16}$) *δυσθεσίην παρέχειν.*

*εὐανάληπτος:* superl. *-ότατον (σχῆμα)* de fract. 47 (109,$_{7}$).

*εὐαπόλυτος: -α* de artic. 14 (138,$_{17}$).

*εὐαπόρρυτος: -ον (πῦον)* de fract. 28 (88,$_{21}$); *εὐαπορρυτα ποιεῖν* de fract. 29 (90,$_{4}$).

*εὐβάστακτος: -ον (τὸ τρῶμα)* de fract. 30 (92,$_{18}$) et

*εὐκατάσκεπτος* ibid. — *τό τε τρῶμα εὐκατάσκεπτον καὶ εὐβάστακτον (ἂν εἴη).*

*εὔδηλος:* de fract. 1 (47,$_{2}$), 40 (103,$_{20}$); de artic. 51 (189,$_{20}$).

*εὐδέψητος:* -superl. *-ότατα (δέρματα)* de artic. 30 (147,$_{18}$).

*εὐεμέτης* de artic. 40 (162,$_{11}$).

*εὔζωστος: -ότατος* de artic. 14 (136,$_{18}$).

*εὔκαμπτος* de artic. 60 (208,$_{11}$). Certe enim *εὔκαμποι (οὔτε κατὰ τὸν βουβῶνα εὔκ. ἐόντες —)* corrigendum est in *εὔκαμπτοι.*

*εὐκατάσχετος: -ώτερον* de fract. 22 (79,$_{21}$).

*εὔκρυπτος: -ότερον* de fract. 4 (51,$_{17}$), 18 (75,$_{19}$). — Aesch. Ag. 609.

*εὐμενής* singulari notione usurpatur de medicamentis (= utilis, saluber): de artic. 33 (152,$_{15}$) *αὕτη ἡ διάτασις ἡ ἀπὸ*

[1]) Cfr. Ehlert l. c. p. 86. Schroeter, De Simonidis Cei Mel. sermone, diss. Lipsiensis 1906, p. 22 sq. Adjectiva verbalia, quae a compositis originem ducunt, cum *δυσ-* praefixo conjuncta, maxime apud tragicos usurpantur, exstant nonnulla etiam apud Thucydidem.

*τῶν κολλημάτων εὐμενὴς καὶ εὐταμίευτος καὶ ἐς πολλὰ καὶ πολλαχοῦ διορθώματα εὔχρηστος.* Compar. ibid. (151,8)

*εὔογκος*: *-ον* (*ὀθόνιον*) de artic. 23 (144,4).

*εὐόλκιμος* de artic. 36 (156,11).

*εὔοχος*: de artic. 43 (169,5) *δεσμῷ εὐόχῳ μέν, μαλθακῷ δέ.* Superl. de fract. 47 (109,6) *εὐοχώτατον δὲ καὶ εὐαναληπτότατον αὐτῷ τῷ κάμνοντι τοῦτο τὸ σχῆμα.*

*εὐπαίδευτος*: de artic. 1 (113,2), 43 (169,14), 70 (225,16). Superl. 76 (234,8).

*εὐπαράγωγος*: de fract. 6 (55,16) *τὰ ὀστέα . . . εὐπαράγωγα ἐς κατόρθωσιν.*

*εὐπαρέκδυτος* de artic. 30 (146,9)[1].

*εὔπλαστος*: superl. de artic. 39 (161,12) *εὐπλαστότατον γὰρ παντὸς τοῦ σώματος ἡ ῥίς ἐστιν.*

*εὔπορος* (*εὐπορέω*): de artic. 78 (237,4) *ὥστε ἐκ τῶν παρεόντων τὸ εὔπορον εὑρίσκειν.* — De artic. 47 (181,16) *ἀλλά μοι οὐκ εὐπορεῖτο.*

*εὔροος* de artic. 48 (184,1).

*εὔσαρκος* (*εὐσαρκίη*): de artic. 41 (166,15) *οἷσιν ἂν ἐς τὸ εὔσαρκον καὶ πιμελῶδες προτράπηται τὸ σῶμα.* — De artic. 53 (196,10) *ἐς τὸ εὔσ.* Cfr. de artic. 56 (200,16 et 18). Substantivum adhibetur de artic. 53 (196,19) *καὶ ὁ βραχίων τι προσωφελεῖται ἐς εὐσαρκίην.*

*εὐσταλής* (*εὐσταλίη*): de fract. 37 (101,16) *τό τε γὰρ ἄρθρον τοῦ μηροῦ εὐσταλέστερον . . . ἢ τὸ τοῦ βραχίονος.* — De artic. 82 (241,21) *Γόνυ δὲ εὐηθέστερον ἀγκῶνος διὰ τὴν εὐσταλίην καὶ τὴν εὐφυίην.*

*εὐσύγκρυπτος* (cfr. *εὔκρυπτος*) de fract. 4 (51,20).

*εὐταμίευτος*: de artic. 33 (152,15) sc. *διάτασις;* de artic. 38 (160,18) sc. *διόρθωσις;* de artic. 47 (180,11) *αἱ ἀνάγκαι εὐταμίευτοί εἰσιν.*

*εὐυπέρβατος* dicitur *κοτύλη* de artic. 8 (120,18).

*εὔφορος* (*εὐφορίη*): de fract. 15 (71,18) de artic. 18 (142,12). Quibus locis *εὐφ.* significat id quod facile fertur. — Contra adverbium *εὐφόρως* sensu activo (leicht tragend) usurpatur atque cum verbo *φέρειν* solet conjungi ita, ut pro *ῥαδίως* exstare videatur. Cfr. de artic. 8 (121,5) 41 (166,13) 47 (177,3)

---

1) Ex Foesii conjectura ab Ermerinsio et Kuehleweinio probata.

77 (235,$_{21}$). Compar. *εὐφορώτερον* de fract. 18 (75,$_{18}$), rarior forma *εὐφορωτέρως* de artic. 69 (221,$_{20}$). — *ἐς εὐφορίην* de fract. 35 (100,$_{1}$).

*εὔχειρ, εὐχειρίη, εὐχερῶς:* de artic. 33 (152,$_{17}$) *τῶν ἰητρῶν οἱ μὴ σὺν νόῳ εὔχειρες.* Cfr. de artic. 35 (155,$_{3}$) *οἱ τὴν ἀνόητον εὐχειρίην ἐπιτηδεύοντες.* — De fract. 30 (90,$_{13}$) *καλῶς καὶ εὐχερῶς ἐργάζεσθαι.*

*εὔχρηστος:* de fract. 47 (109,$_{12}$); de artic. 33 (152,$_{16}$), 72 (230,$_{4}$); de fract. 5 (54,$_{15}$), 30 (93,$_{3}$). Superl. de fract. 16 (73,$_{16}$).

Atque haec hactenus. Mirum profecto, quanto cum studio scriptor ejusmodi verba in usum vocaverit.

Restat autem quaedam horum librorum elocutionis proprietas, quae hac in commentatione minime est neglegenda. Maxime enim notabile est scriptoris studium substantivis eisque plerumque verbalibus utendi pro ipsis verbis. Quam sermonis consuetudinem originem ducere ab Heraclito Ephesio docuit H. Diels (Zwei Fragmente Heraklits, Sitz.-Ber. d. Berl. Akad. 1901, p. 188 sqq).[1] Atque substantiva verbalia in *-σις* exeuntia hoc modo imprimis adhibentur vel etiam finguntur.[2]

Ex permultis exemplis, quae in his libris ubique occurrunt, nonnulla afferam. De fract. 2 (48,$_{17}$) postquam scriptor, quomodo sagittarii nervos soleant tendere, commemoravit, sic pergit: *ἀπὸ τῶν τοιούτων γὰρ ἀφεσίων τῶν τοξευμάτων ταχεῖαι καὶ αἱ ἰσχύες καὶ τὰ μήκεα γίνεται* — quod enuntiatum nominibus diffluit. *Ἀπὸ τῶν — ἀφεσίων* pro sententia condicionali exstat, insolita est pluralis *ἀφέσιες.*[3] Cetera quoque a cotidiano sermone abhorrent.

---

[1] Quantopere philosophi Ephesii gravis atque elata dictio aequalium animos ceperit eosque ad imitandum excitaverit, exposuit E. Norden, Antike Kunstprosa I p. 18 sqq. [2] Cfr. Diels l. supra laudato p. 190: „Diese (sc. substantivische) urkräftige Ausdrucksweise setzt eine verbale Kraft der Bildung auf *σις* voraus, die in der Tat im 5. Jahrhundert noch vorhanden war, wo eine Fülle solcher Wörter neu aufspross.“ [3] Plurales rariores cum aliorum verborum tum in *-σις* exeuntium in his ll. creberrime occurrunt. E. g. haec proponam: de fract. 3 (50,$_{20}$) *αἱ — ἄγνοιαι τῆς φύσιος τῆς χειρός*; de fract. 10 (63,$_{3}$) *αἱ πιέξιες καὶ αἱ χαλάσιες*; 11 (65,$_{4}$) *φλεβῶν αἱμορρόων πελιώσιες, ναυσιώσιες καὶ γαγγραινώσιες*; *ἀναλήψιες* et *καταλήψιες* de artic. 62 (213,$_{20}$ et 214,$_{5}$), 11 (130,$_{9}$); *ἐγκλίσιες* de fract. 39 (103,$_{5}$), *ἐπισφακελίσιες* (*τῶν ὀστέων*) de artic. 49 (184,$_{20}$), *σφακελισμοί* de artic 50 (187,$_{20}$), *ἀντιρροπαί* de artic. 7 (119,$_{12}$),

Copula *ἐστίν, εἰσίν* saepe in hoc dicendi genere omittitur, ut major fiat vis nominum. Cfr. locum, quem jam supra alia de causa laudavi, de fract. 18 ($76,_{10}$ sq) *ταχεῖαι αἱ ἐπιβάσιες — βραδεῖαι αἱ ἐπιβ.* Praeterea de fract. 31 ($93,_{18}$) *ὅσοι . . ., τούτοισι πλείστη συγγνώμη.* 25 ($83,_{15}$) *ἐπίκαιρον δὲ τὸ ἀπομάθημα;* simil. 31 ($94,_{7}$). Porro de fract. 33 ($98,_{1}$) *ὡς μὲν οὖν τὸ ἐπίπαν τάχιστα τούτων ὀστέα ἀφίσταται, ὧν τάχισται μὲν αἱ ἐκπυήσιες, τάχισται δὲ καὶ κάλλισται αἱ σαρκοφυίαι.* Ex libro de articulis conferas etiam abruptam atque concisam orationem capitum 19—29.

Alia autem exempla, quibus scriptorem substantiva praeferre verbis apparet, haec inspicias: de fract. 16 ($74,_{7}$ sqq) *καὶ γὰρ τὴν ἐπίδεσιν χρὴ τοιαύτην εἶναι καὶ τὸ οἴδημα οὕτως ἐξαείρεσθαι ἐς τὰ ἄκρεα καὶ τὰς χαλάσιας οὕτως καὶ τὰς μετεπιδέσιας διὰ τρίτης (sc. ποιεῖσθαι) κτλ.* 19 ($77,_{17}$) *καὶ ναρθήκων πρόσθεσις ἡ αὐτή.* 23 ($80,_{10}$ sqq) *ἀτὰρ καὶ κρατύνεται πάντα τὰ ὀστέα βραδύτερον, ἢν μὴ κατὰ φύσιν κείμενα καταμένῃ ἀτρεμέοντα ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι καὶ αἱ πωρώσιες ἀσθενέστεραι (sc. εἰσίν).* De fract. 48 ($110,_{9}$) *καὶ αἱ μετεπιδέσιες διὰ τρίτης ἔστωσαν.*

Ex libro de articulis conferamus: 13 ($133,_{15}$) *τούτοισι ἰητρείη μὲν ἥ περ καὶ τοῖσι ἄλλοισι κτλ.* pro *τούτους ἰητρεύειν.* 43 ($168,_{11}$) *μέζων γὰρ οὕτως ἡ καταρροπὴ ἡ ἐπὶ ταῦτα.* 49 ($184,_{20}$) *οὐδὲ ἔμπυοι πολλοὶ γίνονται οὐδὲ ἔμμοτοι οὐδὲ ἐπισφακελίσιες τῶν ὀστέων.* 58 ($204,_{23}$) *τῶν δὲ σαρκῶν αἱ μινυθήσιες κατὰ λόγον γίνονται καὶ τούτοις.* 63 ($215,_{2}$) *καὶ ἡ ζωὴ δὲ ὀλιγήμερος τούτοισι γίνεται.* Cfr. 63 ($216,_{4}$ sqq). Sed hac re nonnumquam durior tardiorque fit oratio, velut de artic. 51 ($189,_{7}$) *ἐπὶ τοῦτο (sc. ὀστέον) ἡ ἐπίβασις τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ γίνεται,* sim. 54 ($197,_{6}$). Cfr. 53 ($194,_{12}$) *ἥ γε μὴν συναύξησις τῶν ὀστέων τοιήδε γίνεται.*[1])

Scriptorem substantivis libentissime uti pro verbis nemo non intelleget atque eum hac in re Heracliti pressisse vestigia

---

*παλιγκοτίαι* et *παλιγκοτήσιες* de artic. 67 ($220,_{3}$), de fract. 31 ($94,_{5}$); *σαρκοφυίαι* de fract. 33 ($98,_{4}$); *ἐπιδόσιας* (*ἔχων*) de artic. 8 ($121,_{1}$). — Sed hic pluralis usus aqud Graecos omnino videtur usitatior fuisse. Cfr. Th. Gomperz, l c. p. 156 (ad $9,_{2}$).

1) Pro simplici verbo auctor saepe studuit pleniorem adhibere elocutionem, e. g. de fract 1 *τῶν ἐκπτωσίων τε καὶ κατηγμάτων . . . ποιεῖσθαι τὰς κατατάσιας.* Hoc modo *ποιεῖσθαι, ἔχειν* similiaque verba saepe adhibentur ad verborum circuitionem.

plane probabile videtur esse. Philosophum enim Ephesium ad prosae orationis scriptores quinti saeculi plurimum valuisse jam diu constat. Nam cum ille omnes res in duas contrarias divideret partes, quarum ex concursu ac certamine totus exstitisset mundus, etiam in oratione illam bipartitionem non potuit non adhibere, quae res ex fragmentis ejus satis elucet. (Cfr. Norden, Ant. Kunstprosa [1] I p. 18 sqq). Neque vero ad frequentem hunc substantivorum, quibus res significantur a sensibus sejunctae, usum alia re adductus est quam ipsa philosophia.[1])

Hic substantivorum pro verbis usus, qui in aliis quoque corporis Hippocratici libris deprehenditur, posterioribus librorum recensionibus saepe videtur commutatus esse, quae res optime illustratur exemplo ex libro de morbo sacro (Littré VI p. 338) desumpto: cap. 15 *οἱ μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ φλέγματος μαινόμενοι ἥσυχοί τ' εἰσὶ καὶ οὐ βοηταὶ οὐδὲ θορυβώδεες* — quae lectio praebetur ab optimo codice Vindobonensi (*θ*) paucisque aliis, cum ceteri codices eam mutaverint in *βοῶσιν οὐδὲ θορυβέωσιν.* Cfr. U. de Wilamowitz-M., d. hippokr. Schrift *Π. ἱρῆς νούσου* (Berl. Sitz.-Ber. 1904, p. 4).

Sed ut ab omni parte cognoscamus, quo tempore quaque scribendi cum arte compositi sint libri, de numero illo oratorio, quem Thrasymachum Chalcedonium primum adhibuisse in prosa oratione constat, pauca facienda sunt verba. Notum est scriptores inde ab illo rhetore id curavisse in verbis componendis, ut quendam numerum conficerent (Cic. de orat. III, 52). Sed cum posteri, Isocrates, Demosthenes aliique, a metris maxime usitatis velut a dactylico jambicoque, valde abhorrerent,[2]) priores hanc rem nondum veriti sunt. In libris chirurgicis numeri oratorii aperta ac graviora exempla non inveni.

---

[1]) Cfr. Diels l. c. p. 192: „Welcher Unterschied zwischen der gewöhnlichen verbalen und der künstlichen substantivischen besteht, ist intelligenten Schriftstellern keineswegs verborgen .... Das Verbum bezeichnet den Vorgang des Werdens im Allgemeinen, das Substantivum fixiert die typischen Zustände; jenes wird konkret, das Substantivum abstrakt angeschaut. Und so ist diese ganze Ausdrucksweise ein Zeichen, dass sich die Sprache vom Anschaulichen zum Begrifflichen wendet. So steht Heraklit der unter allen Vorsokratikern durch die Kraft der Abstraktion, durch die Betonung des hinter den Phänomenen verborgenen Gesetzes hervorragt, mit Recht an der Spitze jener stilistischen Neuerung. In diesem allmählichen Vordringen der substantivischen statt der verbalen Wendung unterscheidet sich die Prosa von der Poesie.“ [2]) Cfr. Blass A. B. II p. 135.

Tamen monendum est auctorem nondum id spectare, ne qua sententia in hexametri finem exeat, quod ex hoc loco cognoscimus: de fract. 1 (46,12) finitur sententia verbis ὡς ἔπος εἰπεῖν (- ∪∪ - -). Quibus Plato quoque usus est, sed hoc ordine ὡς εἰπεῖν ἔπος —, ut hexametri finem devitet (Cfr. legg. XII 967e). A dactylico syllabarum ordine incipit hoc enuntiatum: de fract. 1 (47,2) ῥητέον οὖν ὁπόσας ἐθέλω . . . Etiam jambicorum pedum seriem nonnumquam in hoc primo capite audies.

Scriptor igitur, ne in illa incideret metra oratio, nondum veritus est; qua re cum Herodoto, Democrito, auctore libri *Περὶ τέχνης* consentit. Sed longe abest ab Abderitae illa numerosa elocutione, quam explicuit Th. Birt (l. c. p. 187 sqq).

Restat, ut de enuntiatorum periodorumque structura, quae quidem notabilia sint, breviter disputemus.[1]) Ut jam supra commemoravi, sermo librorum *Π.* ἀγμῶν et *Π.* ἄρθρων mixtus est ex duobus illis dicendi generibus, quae Aristoteles (ars rhet. III 9) λέξιν appellavit εἰρομένην et κατεστραμμένην.

Atque in enuntiatorum complexionibus longe praevalet paratactica copulatio, quippe quae a sophistis rethoribusque quinti saeculi prima ex firmis artis rhetoricae legibus conformata atque exculta sit. Duo jam afferam exempla, quibus elucet, quomodo scriptor cum arte quadam enuntiata copulaverit:

De fract. 35 (99,13 sqq)

τὰ γὰρ ὀστέα μεγάλα καὶ πολυμύελα, | καὶ πολλὰ καὶ ἐπίκαιρα τὰ συντιτρωσκόμενα, | καὶ νεῦρα καὶ μύες καὶ φλέβες.

Animadvertamus miram enuntiatorum concinnitatem, cum non solum in utroque enuntiato praedicatum constet ex binis,

---

[1]) Libris usus sum his:

a) de universa periodorum structura: Joh. Aug. O. H. Lehmann, Allgem. Mechanismus d. Periodenbaues, Danzig 1833. Bernhardt, Begr. u. Grundform d. griech. Periode (Gymn.-Progr. Wiesbaden 1854. R. Volkmann, D. Rhetor. d. Griech. u. Röm., Lpzg. 1885 p. 505 sqq. — Inspexi etiam C. F. v. Nägelsbach, Lat. Stilistik f. Deutsche, 9. A. v. J. Müller, 1905. R. M. Meyer, Deutsche Stilistik, München 1906.

b) De periodorum apud nonnullos scriptores conformatione: L. Dissen, De structura periodorum oratoria dissert. (= Demosthenis oratio de Corona, Gottingae 1837). F. G. Engelhardt, De periodorum Platonicarum structura, Gedani 1853. Ed. Belling, De periodorum Antiphontearum symmetria, diss. Vratislav. 1868. H. Schacht in diss. supra laudata, p. 44 sqq. Fr. Blass, A. B. et E. Norden, Antike Kunstpr. passim.

quae inter se respondent, adjectivis, sed etiam subjectorum praedicatorumque ordo chiasmi legem sequatur (S - P : $P_1$ - $S_1$).

Contra vitatur chiasticus ille ordo in altero quod proponam exemplo, de artic. 18 (142,$_{12}$ sqq):

*οὕτω δὲ καὶ ἀνάληψις καὶ θέσις εὔφορον* |
*καὶ φύσις καὶ χρῆσις ἐν κοινῷ, ἢν ἄρα μὴ κακῶς πωρωθῇ.*

Bini utriusque enuntiati subjecti in eandem syllabam exeuntes, singula praedicata!

Complures sententias bipartitas, mira cum symmetria vel etiam verborum repetitionibus conformatas jam supra attuli, ubi de antithetis Gorgieis verba feci (cfr. p. 12 sqq).

Longe usitatissima autem est adversativa enuntiatorum copulatio. De ea quoque conferas, quae supra (p. 10 et 12 sqq) exposui. Quantopere scriptor delectatus sit antithetis, ex ejusmodi intelleges locis: de fract. 33 (97,$_{14}$ sqq)

*φιλοῦται δὲ ἐνίων* (sc. *ὀστέων*) *μὲν τὸ ἄνω μέρος,*
*μετεξετέρων δὲ κυκλόθεν περιθνήσκουσι αἱ σάρκες ·*
*καὶ τῶν μὲν ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου τρώματος σεσάπρισται ἔνια τῶν ὀστέων, τῶν δ'οὔ, καὶ τῶν μὲν μᾶλλον, τῶν δὲ ἧσσον, καὶ τὰ μὲν σμικρά, τὰ δὲ μεγάλα.*

De artic. 37 (158,$_{20}$ sqq):

*ἀλλὰ γὰρ οἱ ἄνθρωποι αἰσχροὶ μὲν εἶναι πολλοῦ ἀποτιμῶσι,* | *μελετᾶν δὲ* | *ἅμα μὲν οὐκ ἐπίστανται,* | *ἅμα δὲ οὐ τολμῶσιν,* | *ἢν μὴ ὀδύνωνται* | *ἢ θάνατον δεδοίκωσι.*

Bipartitio profecto hujus elocutionis fundamentum potest dici.

Suprema autem lex haec videtur fuisse, ut quaedam concinnitas bipartitis periodis afferretur, cum et paria membra inter se referantur et membra anaphorae, parisoseos, parhomoeoseos figuris instructa et verba per chiasmum sint collocata.

Conferamus etiam hos locos:

De artic. 14 (139,$_6$ sqq) *τοῦτο γὰρ ἔχει κίνησιν,* | *τοῦτο γάρ ἐστι καὶ τὸ ἀποστὰν ἀπὸ τῆς φύσιος.* Tripartita ejusmodi periodus de artic 30 (148,$_{13}$ sqq) *δεῖ μὲν γὰρ παράγεσθαι ἐκ τῆς διαστροφῆς ἐς τὴν φύσιν,* | *δεῖ δὲ ἐς τοὐπίσω ἀπωσθῆναι τὴν γνάθον τὴν κάτω,* | *δεῖ δὲ ἑπόμενον τούτοισι συμβάλλειν τὰς γνάθους καὶ μὴ χάσκειν.* Alia exempla jam supra, ubi de figuris rhetoricis disputavi, collegi.

Bipartitum quod antecedit enuntiatum. concinne sequitur bipartitum primarium de fract. 16 ($74,_{14}$ sqq):
*ἢν γὰρ ὀρθῶς μὲν ἰητρεύηται, | κατὰ λόγον δὲ τὸ οἴδημα χωρῇ, | ἐπὶ μὲν λεπτότερον καὶ ἰσχνότερον τὸ ἐπιδεόμενον χωρίον ἔσται, | ἐπὶ δ' αὖ παραγωγότερα τὰ ὀστέα, ἐνακούοντα τῆς κατατάσιος μᾶλλον* [a, b : A, B].

Quomodo tripartia periodus bis deinceps possit poni, ita ut singula membra inter se respondeant, hic docet locus (de fract. 2 ($47,_{7}$ sqq): *Τὴν μὲν οὖν χεῖρα . . . . ἔδωκέ τις ἐπιδῆσαι, καταπρηνέα ποιήσας.*

(A) *Ὁ δὲ ἠνάγκαζεν οὕτως ἔχειν,*
(a) *ὥσπερ οἱ τοξεύοντες,*
(α) *ἐπὴν τὸν ὦμον ἐμβάλλωσιν,*
(B) *καὶ οὕτως ἔχουσαν ἐπέδει,*
(b) *νομίζων ἑωυτῷ*
(β) *εἶναι τοῦτο αὐτῇ τὸ κατὰ φύσιν.*

Etiam ea quae sequuntur auctoris symmetriae studium ostendunt:

A | *καὶ μαρτύριον ἐπήγετο*
a | *τά τε ὀστέα τὰ ἐν τῷ πήχει, ὅτι ἰθυωρίην ἔχει κατάλληλα,*
b | *τήν τε ὁμοχροίην, ὅτι αὐτὴ καθ' ἑωυτὴν τὴν ἰθυωρίην ἔχει οὕτω | καὶ ἐκ τοῦ ἔξωθεν μέρεος | καὶ ἐκ τοῦ ἔσωθεν.* |

Secundariorum duorum enuntiatorum, quae pendent ex primario, concinnitas augetur magisque apparet prolepsi, atque concluditur periodus duobus incisis.

Scriptor id quoque cum studio appetivit, ut sententia primaria exeat in duo membra.[1]) Cfr. de fract. 37 ($102,_{8}$ sqq) *Καὶ διὰ τὸν τρόπον τῆς φύσιος τὰ κατὰ τὸ γόνυ | πολλάκις μὲν ὀλισθάνει, | ῥηιδίως δ' ἐμπίπτει.* | Cfr. 15 ($71,_{14}$ sqq).

Subjunxit bimembre secundarium de fract. 31 ($94,_{3}$ sqq) *τὸ ἐπίπαν γὰρ ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη ἡμέρη ἐπὶ τοῖσι πλείστοισι τῶν τρωμάτων τίκτει τὰς παλιγκοτήσιας | καὶ ὅσα ἐς φλεγμονὴν καὶ ἀκαθαρσίην ὁρμᾷ | καὶ ὅσα ἐς πυρετοὺς ἴῃ,* ubi alterum colon brevius est priore.

Schema $A / \frac{a}{\alpha\ \beta}$ de fract. 25 ($83,_{13}$ sqq):
*οὐ μέντοι γε ἔγραφον περὶ τούτου τοιαῦτα, | εἰ μὴ εὖ μὲν ᾔδειν, | ἀσύμφορον ἐοῦσαν τὴν ἐπίδεσιν, | συχνοὺς δὲ οὕτως ἰητρεύοντας.* |

---

[1]) Cfr. quae Aristot. (ars rh. III,9) disputavit de duobus generibus *λέξεως ἐν κώλοις*, quae appellavit *λέξιν διῃρημένην* et *ἀντικειμένην*.

Alia exempla sententiarum in dicola exeuntium conferas e. g. de artic. 8 ($120,_{17}$ sqq et $121,_{8}$ sqq).

Sed cum longum sit omnes enumerare ejusmodi formas enuntiatorum, quae multis modis possunt variari, redeamus ad majores periodorum compositiones, quarum structuram ex symmetriae legibus factam nonnullis exemplis placet illustrare.

Bipartita compositio, cujus utrique parti enuntiatum secundarium, ex eadem pendens particula causali, insertum est, legitur de artic. 14 ($135,_{15}$ sqq):

(A) *προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου οἱ τετρωμένοι,*

(a) *ἅτε οὐκ ὀδυνώμενοι οὐδὲ κωλυόμενοι οὔτε ὁδοιπορίης οὔτε ἐδωδῆς, | καταμελέουσι,*

(B) *οἵ τε αὖ ἰητροί,*

(b) *ἅτε οὐ δυνάμενοι καλὰ τὰ χωρία ἀποδεικνύναι, ἀποδιδράσκουσι καὶ οὐκ ἄχθονται τῇ ἀμελείῃ τῶν τετρωμένων.*

Sed multo accuratior atque subtilior concinnitas potest esse in bimembri periodorum structura atque ita, ut non solum membra inter se respondeant, sed etiam alterius coli verba verbis alterius. Quod docet de fract. 25 ($82,_{5}$ sqq):

A | *μέγιστον γάρ ἐστιν τὸ γινώσκειν,*

a1 | *καθ' ὁποῖον τρόπον χρὴ τὴν ἀρχὴν βάλλεσθαι τοῦ ὀθονίου*

a2 | *καὶ καθ' ὁποῖον μάλιστα πεπιέχθαι*

b1 | *καὶ οἷά τε ὠφελέονται,*

β1 { *ἢν ὀρθῶς τις βάλλῃ τὴν ἀρχὴν*
*καὶ πιέζῃ, ᾗ μάλιστα χρή,*

b2 | *καὶ οἷα βλάπτονται,*

β2 { *ἢν μὴ ὀρθῶς τις βάλληται*
*μηδὲ πιέζῃ, ᾗ μάλιστα χρή, ἀλλὰ ἔνθεν καὶ ἔνθεν.*

In duabus periodis simplicibus artius conjungendis scriptor nonnumquam adhibuit chiasticum enuntiatorum ordinem, ut quaedam concinnitas efficeretur. Cfr. e. g. de fract. 15 ($70,_{17}$ sqq): *Ἐπὴν δὲ κνήμης ὀστέα ἀμφότερα καταγῇ ἄνευ ἑλκώσιος, | κατατάσιος ἰσχυροτέρης δεῖται. || κατατείνειν δὲ τούτων τῶν τρόπων ἐνίοισι τῶν προειρημένων τισί, | ἢν μεγάλαι αἱ παραλλάξιες ἔωσιν.* (a, A : B, b). Cfr. de artic. 1 ($112,_{12}$ sqq).

Contra ubi chiasmum devitavit scriptor, anaphorica verborum repetitione clariorem effecit symmetriam, velut de artic. 12 ($132,_{15}$ sqq):

*ὅταν μέντοι ὀδυνώμενοι παύσωνται,* |

*ὁπόσα μὲν δεῖ ἐργάζεσθαι | ἐπάραντας τὸν ἀγκῶνα ἀπὸ τῶν πλευρέων ἐς τὸ πλάγιον, | ταῦτα μὲν οὐ δύνανται ἅπαντα ὁμοίως ἐργάζεσθαι. || ὁπόσα δὲ δεῖ ἐργάζεσθαι | παραφέροντας τὸν βραχίονα παρὰ τὰς πλευρὰς ἐς τοὐπίσω ἢ ἐς τοὔμπροσθεν, | ταῦτα δὲ δύνανται ἐργάζεσθαι.*

Atque haec hactenus. Plane videmus, quantum valuerit in harum periodorum structura studium concinnitatis ac symmetriae. Quae res omnino videtur propria fuisse illius primae eloquentiae a sophistis excultae eamque duxisse originem maxime a Gorgiae imitatione mihi persuasi. Nam eandem periodorum concinnitatem deprehendimus etiam apud Antiphontem oratorem, atque apte huc conferes, quae E. Belling in dissertatione laudata de Antiphontearum periodorum symmetria disseruit (impr. p. 54 sqq). Cfr. etiam K. O. Müller, Gesch. d. griech. Lit. II (Stuttgart 1876) p. 307 sqq.

Ut finem faciamus hujus quem de sermone librorum *Π. ἀγμῶν* et *Π. ἄρθρων* institui disputationis, ea quae repperimus paucis complectamur. Atque primo statuendum est scriptorem Gorgieam dicendi artem et in figuris adhibendis et in periodis conformandis studiose imitatum esse. Hac quoque re confirmatur artiorem fuisse inter artem medicinam atque sophistarum studia connexum.[1]) Atque Gorgieam artem maxime apud Thessalos probatam fuisse dicit Philostr. vit. soph. I, 16 *ἐγοργίαζον ἐν Θετταλίᾳ μακραὶ καὶ μείζους πόλεις ἐς Γοργίαν ὁρῶσαι τὸν Δεοντῖνον.* Thessalia autem etiam ab Hippocrate ejusque discipulis valde frequentabatur. Itaque auctorem chirurgicum ibi versatum rhetorumque disciplina usum esse veri haud dissimile videtur esse. Praeterea autem Heracliti elocutionem nonnihil valuisse apud hunc scriptorem vidimus. Denique ex toto scribendi genere multisque artis rhetoricae vestigiis hoc censeo posse contendi libros aut duobus ultimis V. saeculi decenniis aut ineunte saeculo quarto ab Hippocrate — nihil enim est, cur ei libros abjudicemus — conscriptos esse.[2])

---

[1]) Cfr. Blass A. B. I p. 89 — W. Süss, Ethos, Studien z. älteren griech. Rhetorik, Lpzg. 1910, p. 83: „Ja, es scheint, als ob zwischen griechischer Medizin und Gorgianischer Dialektik ein eigenartiges Verhältnis des Nehmens und Gebens obwalte, dem die erstere die dialektische Zuspitzung und stilistische Vervollkommnung verdankt, letztere die drastische, urfrische Einsicht in verwickelte seelische Prozesse usw.

[2]) Plane comprobo Kuehleweinii judicium (Jahresber. üb. d. Kgl. Kloster-

## II.

## Liber Prorrheticus alter num eidem possit adscribi auctori, qui ll. *Περὶ ἀγμῶν* et *Περὶ ἄρθρων* conscripsit, quaeritur.

Ad alteram transeamus dissertationis partem, qua mihi proposui inquirere, utrum liber Prorrheticus alter eidem debeatur auctori,[1]) qui chirurgicum quod supra tractavi opus conscripsit, necne. Ac primum quidem, qua re adducamur ad hanc quaestionem, exponam.

Jam Littréus in prooemio, quod editioni hujus libelli praemisit (E. Littré, Oeuvres complètes d'Hippocrate, Paris 1839—61, tom. IX), eum quadam ratione optime concordare cum illo qui est de articulis. „Rien ne cadre mieux avec l'esprit du deuxième Prorrhétique que ces prédictions empruntées au livre des Articulations“ (p. 3).[2])

Quam rem breviter examinemus. Ut quae sit auctoris Prorrhetici de arte prognostica sententia, cognoscamus, haec satis erit attulisse: cap. I ($6,_1$ sqq).[3]) *Τῶν ἰητρῶν προρρήσιες ἀπαγγέλλονται συχναί τε καὶ καλαὶ καὶ θαυμασταί, οἵας ἐγὼ μὲν οὔτ' αὐτὸς προεῖπον οὔτ' ἄλλου του ἤκουσα προλέγοντος.* Deinde postquam exempla attulit harum praedictionum mirabilium, pergit (p. $8,_2$ sqq): *Ἐγὼ δὲ τοιαῦτα μὲν οὐ μαντεύσομαι, σημεῖα*

schule zu Jlfeld 1897—98, Nordhausen 1898, p. 2): „Sie (sc. l. II. *ἄρθρων*) ist ein glänzendes Denkmal der hochentwickelten Kunst, der wissenschaftlichen Auffassung und der vornehmen Denkweise des Arztes und zugleich ein Zeugnis, dass dieser grosse Arzt auch ein mustergültiger Schriftsteller war.“

1) Notum est Erotianum, quem posteri secuti sunt, hunc libellum Hippocrati abjudicavisse. Cfr. Jos. Klein, Erotiani vocum Hippocraticarum conlectio, Lipsiae 1865, p. $36,_7$ sqq: — *προρρητικὸν α καὶ β· ὡς οὐκ ἔστιν Ἱπποκράτους, ἐν ἄλλοις δείξομεν.* Sed cum id scriptum, quo Erotianus plura de praedictorum libellis se prolaturum esse pollicitus est, jam non teneamus neque adhuc quidquam ad illud judicium confirmandum idoneum inventum sit, nos haud licet in hoc judicio acquiescere. Cui ne nimis confidamus, jure admonet Littréus, qui et ipse primo censebat se habere, cur libellum Hippocrati abjudicaret (cfr. vol. I p. 410 editionis), postea vero longe aliter judicavit (vol. IX in prooemio). 2) Cujus libelli cum nova editio ab Jlbergio et Kuehleweinio curanda nondum exstet, editionem Littréanam nos oportet adhibere. Quod minime obest rei nobis propositae. Vix enim sperandum est novae editionis textum valde commutatum iri praeter dialectica. Haec autem hoc loco non respicimus. 3) Locos, ut supra feci, laudabo ita, ut capitis numero addam uncis inclusam paginam versumque.

δὲ γράφω, οἷσι χρὴ τεκμαίρεσθαι τούς τε ὑγιέας ἐσομένους τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς ἀποθανουμένους, τούς τε ἐν ὀλιγίστῳ (ὀλίγῳ Littré) χρόνῳ ἢ ἐν πολλῷ ὑγιέας ἐσομένους ἢ ἀπολλυμένους (-ολουμένους L) κτλ.

Atque non solum ut aptis certisque ex indiciis judicium ferat medicus, auctor Prorrhetici praescribit, sed etiam ut praedicta proloquatur *ἐνδοιαστῶς τε καὶ ἀνθρωπίνως*. Cfr. 3 (10,$_{24}$) et 2 (8,$_{11}$).[1])

Etiam chirurgici operis auctori magnae est curae, ut describat indicia, quibus medicus aliquid possit concludere de morborum exitu. Quod ex his locis intelleges: de fract. 11 (65,$_{19}$) *σημεῖα δὲ τάδε, εἰ παλιγκοταίνει ἢ οὔ. κτλ.* De fract. 26 (88,$_{12}$ sqq) *σημεῖον δὲ τόδε, ἢν μέλλῃ ὀστέων ἀπόστασις ἔσεσθαι . . .* 33 (99,$_{1}$ sqq) *τεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ ἀπὸ τῶν τεταγμένων σημείων τὰ τελέως ἀποστησόμενα.* Eodem modo diligenter describit indicia, quae ad praesentem morbi statum et ad rationem medicam recte judicandam pertinent, e. g. de fract. 5 (53,$_{12,16,21}$) 42 (105,$_{9}$ sqq) *σημεῖον δὲ τοῖς οὕτως ἐκπαλήσασιν· οὐδὲν γὰρ χρῆμα τοῦ ἀγκῶνος κάμψαι δύνανται κτλ.* — De artic. 8 (121,$_{12}$ sqq) 10 (126,$_{1}$ sqq) *Γινώσκειν δὲ εἰ ἐκπέπτωκεν ὁ βραχίων τοισίδε χρὴ τοισι σημείοισι κτλ.* Cfr. etiam de artic. 19 (142,$_{20}$) 20 (143,$_{4}$) 26 (144,$_{14}$) 51 (188,$_{21}$ sqq) 53 (195,$_{17}$ sqq) 54 (197,$_{3}$ sqq) 57 (201,$_{8}$—203,$_{5}$) 59 (208,$_{4}$) *ταῦτα μὲν οὖν ἐστι σημεῖα τὰ εἰρημένα, ὧν ἂν οὕτως ἐκπεπτώκῃ ὁ μηρός.*

In plerisque vel fractorum vel luxatorum membrorum generibus auctor certis verbis praedicit, quantum temporis spatium morbus soleat perdurare — quam rem certe ex arte chirurgica diu factitata habuit exploratam — neque ullo modo id spectavit, ut miram quandam atque occultam praeberet speciem. Nam ut auctor Prorrhetici, ita hic quoque chirurgus valde improbat eos medicos, qui miris atque inusitatis rebus, sive medendi rationibus sive praedictionibus, a vera arte longe alienis, imperitum volgus studeant obstupefacere. Cfr. de artic. 44 (171,$_{7}$ sqq) *αἰσχρὸν μέντοι ἐν πάσῃ τέχνῃ καὶ οὐχ ἥκιστα ἐν ἰητρικῇ πολὺν ὄχλον καὶ πολλὴν ὄψιν καὶ πολὺν λόγον παρασχόντα ἔπειτα μηδὲν ὠφελῆσαι.* Ibid. 42 (168,$_{3}$ sqq).

---

[1]) Notabile etiam est Prorrhet. II cap. 3 (12,$_{22}$ sqq) *Ἀλλ' ὅμως πρόσθεν ἢν μὴ τὰ ἤθεα τῶν νοσημάτων τε καὶ τῶν ἀλγεόντων ἐκμάθῃ ὁ ἰητρός, οὐ χρὴ προλέγειν οὐδέν.*

Quid? Quod eisdem verbis (*ἀγώνισμα* et *ἀγωνιστικός*) utuntur auctores ad hanc rem significandem![1]) Prorrhet. cap. 2 ($10,_4$ sqq) *Ἀλλὰ χρὴ προλέγειν καταμανθάνοντα πάντα ταῦτα, ὅστις τῶν τοιούτων ἐπιθυμέει ἀγωνισμάτων* — conferamus cum de artic. 70 ($224,_{18}$ sqq) *Ἀγαθὴ μὲν ἥδε* (quam deinde describit) *καὶ δικαίη καὶ κατὰ φύσιν ἡ ἐμβολὴ καὶ δή τι καὶ ἀγωνιστικὸν ἔχουσα, ὅστις γε καὶ τοῖσι τοιούτοισιν ἥδεται κομψευόμενος.* Nonne idem utriusque auctoris apparet ingenium ab omni vano strepitu longe alienum?[2])

Eis quae diximus hoc mihi liceat addere utrumque auctorem eandem argumentandi viam ingressum esse: primo enim falsae aliorum medicorum refutantur rationes, deinde ad veram artem transitur docendam. Quae argumentationis congruentia tamen non ea est, qua alterum opus ab imitatore quodam conscriptum esse concludas. Immo eadem re, quam animadverterat artem medicam factitans, commotus est uterque, ut librum scriberet — aliorum medicorum erroribus peccatisque. Atque, ne quid omittamus, hoc quoque commemoretur in utroque opere illud quo maxime offendimur inveniri praeceptum, ut medicus ab eis aegrotis, quos sanari posse nulla spes sit, manus abstineat. Cfr. Prorrhet. 6 ($34,_{15}$ sqq) cum de fract. 36 ($101,_8$ sqq). Sed illud praeceptum medicis Graecis omnino videtur probatum fuisse, cum auctor libri *Περὶ τέχνης*, quid artis medicinae sit, sic definiat (cap. 3) ... *καὶ πρῶτόν γε διοριεῦμαι ὃ νομίζω ἰητρικὴν εἶναι· τὸ δὴ πάμπαν ἀπαλλάσσειν τῶν νοσεόντων τοὺς καμάτους καὶ τῶν νοσημάτων τὰς σφοδρότητας ἀμβλύνειν, καὶ τὸ μὴ ἐγχειρεῖν τοῖς κεκρατημένοις ὑπὸ τῶν νοσημάτων, εἰδότας, ὅτι πάντα οὐ δύναται ἡ ἰητρική* (Gomp. l. c.).

Huic rerum quarundam consensui nonnulla possunt addi ex sermone desumpta. Nam cum Ermerinsius vocem *δίκαιος* in opere chirurgico peculiari notione („naturgemäss, normal") adhibitam esse animadvertisset,[3]) Dielsius eundem verbi usum in Prorrhet. II exstare vidit.[4]) Prorrhet. 4 ($14,_{20}$) *τὸν δικαίως*

---

[1]) Quod jam monuit Littréus IX p. 2. [2]) Cum ironia dicit auctor de artic. 58 ($205,_{20}$ sqq): *τὰ δὲ προρρήματα* (sc. *ἐστιν* vel *γίνεται*) *λαμπρὰ καὶ ἀγωνιστικὰ ἀπὸ τοῦ διαγινώσκειν, ὅπῃ ἕκαστον καὶ οἵως καὶ ὁπότε τελευτήσει, ἤν τε ἐς τὸ ἀκεστὸν τράπηται ἤν τε ἐς τὸ ἀνήκεστον.* Cui non in mentem venit Thuc. I 22: *κτῆμά τε ἐς αἰεὶ μᾶλλον ἢ ἀγώνισμα ἐς τὸ παραχρῆμα ἀκούειν ξύγκειται.* [3]) In vol. III editionis p. XXIV. [4]) l. c. (Sitz.-Ber. d. Berlin. Akad. 1910) p 1149.

*διαιτώμενον* — et 12 (36,$_5$). Quibus locis addere possumus 4 (18,$_{11}$) *ἢν ὑγιαίνωσί τε καὶ δικαίως διαιτῶνται.*

Magno cum studio autem auctor chirurgici operis hanc verbi notionem in usum vocavit. Atque conjungitur *δίκαιος* cum verbis: *φύσις* de fract. 1 (46,$_4$) *ἡ δικαιοτάτη φύσις*; ibid. (46,$_8$) *αὐτὸς γὰρ ὁ ἐπιδεόμενος τὴν χεῖρα ἀπορέγει, οὕτως ὑπὸ τῆς δικαίης φύσιος ἀναγκαζόμενος*; de fract. 37 (101,$_{17}$) de artic. 62 (213,$_{16}$); *ἐμβολή* de artic. 70 (225,$_1$); *κατάτασις* de fract. 30 (90,$_{15}$) . . *μηχανοποιήσασθαι, ὅπως κατάτασιν δικαίην καὶ μὴ βιαίην σχήσει τὸ κατεηγὸς τοῦ σώματος*; ibid. (92,$_{12}$); *μόχλευσις* de artic. 7 (120,$_2$); *διόρθωσις* de artic. 38 (160,$_{18}$); *σχῆμα* de artic. 11 (130,$_8$) 62 (214,$_9$) 69 (223,$_{18}$); *ἀνάγκαι* de artic. 47 (181,$_6$); *ἀντιρροπαί* de artic. 7 (119,$_{12}$); adv. de artic. 7 (119,$_{10}$) *δικαιότατα . . . μοχλεύει.*

Sin autem totum librorum sermonem comparamus, hic in Prorrhetico libro multo simplicior mihi videtur esse atque siccior magisque ad priscam linguam Graecam spectat enuntiatorum periodorumque et structura et copulatio. Rhetoricis illis artificiis, quibus opus chirurgicum vidimus ornatum esse, caret hic libellus. Vix enim quidquam ponderis tribues uni huic anaphorae exemplo 14 (36,$_{18}$) *Τῶν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ τρωμάτων θανατωδέστατα μὲν τὰ ἐς τὸν ἐγκέφαλον, ὡς καὶ πρόσθεν γέγραπται· δεινὰ δὲ καὶ τοιαῦτα πάντα, ὀστέον ψιλὸν μέγα, ὀστέον ἐμπεφλασμένον, ὀστέον κατερρωγός.*[1])

Antitheta quamquam ut apud plerosque scriptores Graecos, ita in hoc quoque libro haud raro occurrunt, tamen vix ullo loco rhetoricam artem eis inesse senties. Etiam plurales usu minus recepti inveniuntur satis crebri, e. g. *τὰς ἀκριβείας* 4 (14,$_{10}$ et 20,$_{14}$), *ἀτρεκείας* 3 (10,$_{17}$),*περιωδυνίας τε καὶ ἀγρυπνίας* 18 (46,$_{11}$), *θανάτους τε καὶ μανίας* 1 (6,$_{12}$) 2 (8,$_{13}$).[2]) Sed huic quoque rei ex Graecorum sensu nihil insolentius videtur infuisse.

Qua ex discrepantia concludamusne diversos esse auctores? Tale judicium nisi ampliore nititur fundamento, temerarium esse nemo negabit. Itaque aliis quoque subsidiis nobis utendum est ad hanc quaestionem dijudicandam. Atque aptissima mihi

---

[1]) Graecos omnino ejusmodi verborum iterationibus minorem tribuisse vim quam nos sentimus jam supra vidimus (cfr. p. 26 sqq).
[2]) Morborum nomina ubique plurali numero solent poni („Fälle von—“). — Interrogatio una exstat in Prorrhetico, cap. 2 (8,$_{15}$)

quidem videtur esse illa a Campbellio et Dittenbergero orta ratio in particularum usum inquirendi.[1]) Quamquam enim virorum doctorum opiniones dissentiunt de hujus rationis vi ac fide,[2]) tamen ad quaestionem, cui nos operam damus, dijudicandam illa via aliquantum profici posse existimo. Plurimae enim particulae cum in omni scriptorum genere — cum aliis scilicet verbis comparatae — satis aeque soleant usurpari minimeque pendeant ex ipsis argumentis librorum, uniuscujusque scriptoris sermoni certum quendam colorem addunt, atque quo minorem in eis aucter solet ponere curam, eo magis consuetudini suae indulget eoque minus consulto commutat earum usum. Tamen ut certi aliquid eruamus de re nobis proposita, quam plurimas aptissimasque particulas conferre atque gravissimis tantum differentiis ponderis aliquid nos tribuere opus est. Id quoque semper spectabimus, ut, utrius operis vetustior sit illarum vocularum usus, cognoscamus.

Priusquam autem ad rem ipsam accedamus, dicendum est, quae ratio intercedat inter magnitudines librorum. Atque chirurgicum opus quidem complectitur editionis Littréanae versuum circiter tria milia et trecentos septuaginta, Prorrheticus autem liber septingentos septuaginta. Illud igitur opus plus quadruplicem Prŏrrhetici magnitudinem continet.

Jam vero ordiamur a nonnullis particulis, quae prima notione non tam ad conjungendas sententias quam ad singularum sententiarum sensum confirmandum vel ad singula verba majore vi afficienda adhibentur.[3]) Atque has quidem mihi elegi:

*δή, δήπου, δῆθεν — μήν — τοὶ — οὖν, οὔκουν — γὲ.*

---

[1]) Qui viri docti quique eos secuti sunt paulo aliter atque nos usi sunt hac ratione, cum singulos Platonis dialogos ad temporis ordinem studuerint distribuere. — Cfr. de hac re Christ-Schmid, Gesch. d. griech. Lit.[5] 1908 p. 626 adn. et G. Schonack, Curae Hippocraticae p. 65 sqq. [2]) Contra Dittenbergerum verba fecit Frederking (Neue Jahrb. f. Phil. 125 (1882) p. 534 sqq), contra Roquettium, qui hanc viam ingressus est ad Xenophontis scripta in singula vitae tempora distribuenda (de Xenophontis vita, diss. Regimont. 1884), Stahl (Phil. Anz. 16 p. 35 sqq), E. Schwartz, Rh. Mus, 44 (1889) p. 184 sqq. Cfr. etiam Gercke in Gercke-Norden, Einl. i. d. A.-W. II p. 387/8. — Nuperrime eandem rationem ingressus notis ex verborum usu undique desumptis tritissimam illam de temporibus Platonicorum dialogorum quaestionem solvere studuit H. v. Arnim. Sprachl. Forsch. z. Chronol. d. platon. Dialoge. Sitz.-Ber. d. Kais. Akad. d. Wissensch. i. Wien. Phil.-hist. Kl. Bd. 169 (Wien 1912). [3]) Cfr. Kühner-Gerth, Ausf. Gramm. d. griech. Sprache,[3] 2. Teil (Satzlehre) II. Bd. p. 123 sqq.

## δή, δήπου, δῆθεν.

Δή particulam[1]) auctor Prorrhetici tribus modis facile perspicuis in usum vocavit, ubique vi affirmativa instructam.

a) οὗτος δή (οὗτοι δ.) initio sententiae primariae, cui relativa sententia antecedit: Prorrhet. 8 (28,$_{5}$) et 39 (68,$_{12}$);

b) post pronomen relativum ponitur: 2 (10,$_{12}$) ὧν δὴ ἕνεκα spectat ad ea, quae antea auctor exposuit (= igitur); 24 (54,$_{16}$) τὸ δὲ χωρίον . . ., ὃ δὴ μήτρην ὀνομάζομεν —; sim. 33 (64,$_{21}$) 42 (72,$_{13}$);

c) ad negationem augendam 12 (34,$_{10}$) . . . ὑπὸ τῆς ὀδύνης τοῦ τρώματος οὐδὲν δή τι δεινοῦ ἐόντος —.

Multo magis varius est hujus particulae usus in libris chirurgicis: ταῦτα μὲν δὴ . . de fract. 24 (80,$_{14}$), quibus verbis ea, quae antecedunt, comprehenduntur; ὅμως δὲ δὴ — de fract. 42 (105,$_{9}$); νῦν δὲ δὴ ὅτε de artic. 11 (128,$_{5}$); εἰσὶ δὲ δή τινες, οἳ . . de artic. 14 (136,$_{8}$); ἀτὰρ δὴ οὐδὲ — ibid. (136,$_{10}$); αἱ δὲ δὴ κυφώσιες κτλ. de artic. 47 (176,$_{17}$); cfr. de artic. 48 (183,$_{18}$) 77 (234,$_{19}$). Medio in enuntiato ponitur de fract. 47 (108,$_{21}$) τὸ δὲ σχῆμα τοῦ ἀγκῶνος ἐν τούτοισι δὴ καὶ παντάπασι χρὴ τοιοῦτον ποιεῖσθαι, οἷον . .; ἅτε δὴ c. partic. (quoniam) de fract. 7 (57,$_{17}$) ὡς δὴ μὴ c. partic. (sensu concessivo) de artic. 34 (154,$_{5}$); ὥστε δὴ οὐδὲ . . c. indic. de artic. 46 (174,$_{17}$); post pronomen relativum ponitur de artic. 45 (173,$_{9}$) ἃς δὴ καλέουσι φώας. Contra ad ea, quae antecedunt, spectat particula de artic. 60 (209,$_{2}$) ὁπόσοισι δὲ δὴ οὕτως (ut antea expositum est) ἐκπέπτωκεν —.

Interrogationi pro certa affirmatione positae additur, ut rem procul dubio esse indicet, de artic. 37 (157,$_{15}$): καὶ γὰρ εἰ ἐν τῷ ἔμπροσθεν ἀσηρὸν τὸ φόρημα, πῶς γε δὴ οὐκ ἐν τῷ ἐσωτέρῳ; εἰ δή (wenn wirklich) de artic. 8 (122,$_{1}$) εἰ δή τι καὶ τοῦτο δεῖ ἐν ἰητρικῇ γράφαι; cfr. 36 (156,$_{5}$). Valde minuta notione principali denique conjunctionibus temporalibus additur δή: ἐπὴν δὲ δή de fract. 15 (71,$_{21}$), ὅταν δὲ δή 15 (72,$_{10}$), ἢν δὲ δή 42 (105,$_{13}$), ὅταν δὲ δή de artic. 80 (240,$_{19}$); ὅταν δὲ δὴ . . . , τότε δὴ — de artic. 11 (131,$_{11}$ sqq). καὶ δὴ καὶ invenitur his locis: de fract. 14 (70,$_{4}$) 15 (71,$_{12}$ et $_{17}$ et $_{19}$)

[1]) Cujus de vi atque usu cfr. Kühner-Gerth II p. 123 sqq. W. Bäumlein, Unters. über griech. Partikeln, Stuttgart 1861, p. 98 sqq.

20 (77,$_{23}$), de artic. 70 (225,$_{1}$); *καὶ γὰρ δὴ καὶ* de artic. 41 (165,$_{2}$). Valde acervantur particulae de artic. 47 (181,$_{2}$) *καὶ μὲν δὴ καὶ κατὰ φύσιν γε ἀναγκάζουσιν.*

Uberrimum hunc particulae *δή* usum longe Ditsare ab illa Prorrhetici simplicitate nemo negabit.

*δή* cum *πού* vel *ποτὲ* conjunctum,[1]) quibus particulis, cum altera contrariam habeat alterius notionem, sententiae quaedam infertur ironia, solis in chirurgicis libris occurrit. Cfr. de artic. 36 (156,$_{4}$) *ἀλλ' ὅμως οὐδὲ τούτοισι δή που πολλοῦ ὄχλου δεῖται ἡ ἐπίδεσις, εἰ δή τι καὶ δεῖ ἐπιδεῖν.* 63 (216,$_{13}$) *εἰδέναι μὲν δή που σάφα χρὴ ὅτι κτλ.* *δή ποτε* de artic. 47 (181,$_{13}$).

Etiam particula *δῆθεν*[1]) (scilicet, videlicet, nimirum), quae, ut antecedentes duae, interdum ironiam affert sententiae, n chirurgico opere invenitur. Cum ironia dicitur de fract. 1 (46,$_{9}$) *οἱ δὲ ἰητροὶ σοφιζόμενοι δῆθεν ἔστιν οἳ ἁμαρτάνουσιν.* Cfr. de artic. 14 (135,$_{15}$). Alia exempla de artic. 48 (183,$_{9}$) 53 (193,$_{19}$). In interrogatione de artic. 58 (205,$_{13}$) *τί γὰρ δῆθεν δεῖ περὶ τῶν ἤδη ἀνηκέστων γεγονότων ἔτι προσσυνιέναι;* Cujus particulae usus in l. Prorrhetico nullum exstat vestigium.[2])

## *μήν.*

Haec particula, quae vim habet valde affirmativam, libro Prorrhetico prorsus deest, cum in ll. *Π. ἄρθρων* et *Π. ἀγμῶν* satis creber sit ejus usus. Solet autem ei enuntiati verbo, cui major est vis quodque plerumque stat initio enuntiati, addi. Enumerabo locos, quorum hunc vel illum totum exscribam.[3])

De fract. 27 (88,$_{3}$) *πάντα μὴν ἐστι ταῦτα ὀρθῶς ἐπιδεῖν καὶ μετρίως ἐπίστασθαι;* 33 (98,$_{6}$) de artic. 7 (120,$_{5}$) 9 (124,$_{11}$) *ἰητροῦ μὴν ἐστι καταμαντεύσασθαι τῶν τοιούτων;* 10 (127,$_{2}$) 13 (134,$_{1}$) 14 (138,$_{10}$) 40 (162,$_{4}$ et $_{19}$) 41 (166,$_{12}$) *ἧσσον δὲ κακοήθεα ὡς τὸ ἐπίπαν μὴν τοιαῦτα πάντα ἐστίν;* ibid. (166,$_{16}$ et $_{19}$) 43 (170,$_{5}$) 47 (179,$_{17}$) 55.(200,$_{7}$) 60 (209,$_{18}$) 62 (212,$_{9}$).

*καὶ μὴν* de artic. 48 (183,$_{8}$).

---

[1]) Kühner-Gerth p. 131 sqq. Bäumlein l. c. p. 107 sq. 110 sq.
[2]) De harum particularum apud Herodotum veteresque scriptores Atticos usu egit E. Kalinka (Diss. philol. Vindobon. vol. II. 1890, p. 194 sqq). [3]) Kühner-Gerth p. 135 sqq. Bäumlein p. 153 sqq.

*γὲ μήν*, quam particularum copulationem Xenophon imprimis adamat, in his quoque libris satis frequenter adhibentur: de fract. 3 ($51_{,11}$) 35 ($99_{,22}$) 45 ($108_{,5}$) de artic. 14 ($135_{,8}$) 53 ($194_{,12}$).

*ἀλλὰ μήν* initio enuntiati: de fract. 16 ($73_{,14}$) *ἀ. μ. ἀστεργέστερόν γε(ἐστιν) ξύλον ὑποτετάσθαι* — ; de artic. 47 ($180_{,17}$) 48 ($183_{,5}$).

*οὐ μὴν ἀλλά* de artic. 7 ($119_{,19}$).

*οὐ μήν* de fract. 17 ($75_{,5}$) de artic. 1 ($112_{,18}$) 12 ($132_{,9}$) 48 ($183_{,7}$) 51 ($189_{,17}$); *μὴ μήν* de fract. 6 ($56_{,9}$) 37 ($102_{,16}$) de artic. 50 ($188_{,11}$).[1]).

Ex hoc tam frequenti particulae *μήν* usu, cujus in libro praedictorum nullum reperitur exemplum, vel maxime elucet non solum diversos fortasse auctores librorum statuendos esse, sed etiam l. Prorrheticum II vetustiorem praebere speciem.

## τοί.

Haec particula enclitica[2]) in l. Prorrhetico non invenitur nisi cum *καί* et *μέν* copulata.

*καίτοι* (quamquam) duobus his locis: 2 ($10_{,13}$) *καίτοι γε ἀκούω καὶ ὁρῶ κτλ.* 3 ($10_{,27}$) *καίτοι κατάκεινταί γε οἱ ἄνθρωποι κτλ.* Utroque loco particula *γὲ* addita est.

*μέντοι* cum notione adversativa uno loco, 30 ($62_{,20}$).

Quam exiguus est hic usus pro magna copia exemplorum, quibus chirurgici libri paene abundant! In his particula *τοὶ* etiam conjunctioni *ἐπεί* adjuncta exstat (*ἐπεί τοι* = quandoquidem). De artic 48 ($184_{,3}$) *ἐπεί τοί γε* de fract. 16 ($74_{,3}$).

*καίτοι* (quamquam, attamen) de fract. 7 ($58_{,5}$) 11 ($64_{,12}$) 16 ($74_{,1}$) *καίτοι ἀτεχνώτερόν γέ ἐστιν*; 27 ($87_{,25}$) *καίτοι καὶ ἦν* —; de artic. 14 ($137_{,11}$) 35 ($155_{,17}$); *καίτοι γε* 46 ($175_{,6}$).

Frequentissimus autem est usus particulae *μέντοι.*[3])

De fract. 7 ($57_{,19}$) 11 ($65_{,7}$) 14 ($70_{,12}$) 18 ($76_{,7}$) 24 ($81_{12}$), 26 ($86_{,2}$) 31 ($94_{,13}$ et $_{18}$) ibid. ($96_{,9}$) 37 ($102_{,3}$) 42 ($106_{,1}$) 45 ($107_{,15}$).

---

[1]) Exempla etiam Uthoffius collegit breviterque de eis disseruit l. c. p. 19 sqq. [2]) De qua cfr. Kühner-Gerth II p. 149 sqq. Bäumlein l. c. p. 235 sqq. De adversativa particula *μέντοι*, quae sententiis inservit conjungendis, v. Kühner-G. p. 143. [3]) Cfr. Uthoff, Quaest. Hipp. p. 17 sqq.

De artic. 1 (111,$_{7}$) 4 (115.$_{20}$) 6 (117,$_{16}$) 7 (118,$_{3}$) ibid. (120,$_{2}$ et $_{7}$) 8 (121,$_{8}$) ibid. (124,$_{3}$) 12 (132,$_{8}$) 13 (133,$_{18}$) 14 (139,$_{18}$) 30 (147,$_{8}$) 34 (153,$_{14}$) 36 (156,$_{8}$) 38 (159,$_{18}$) 40 (162,$_{16}$) 41 (166,$_{4}$ et $_{13}$) 42 (167,$_{16}$) ibid. (168,$_{3}$) 43 (170,$_{2}$) 44 (170,$_{16}$) ibid. (171,$_{6}$ et $_{8}$) 47 (179,$_{11}$) 50 (185,$_{11}$) 53 (194,$_{17}$ et $_{22}$) ibid. (195,$_{8}$ et $_{12}$) 55 (199,$_{3}$ et $_{14}$) 56 (201,$_{6}$) 57 (202,$_{17}$) 58 (203,$_{9}$) ibid. (204,$_{15}$) (205,$_{4}$) 60 (2C9,$_{12}$ et $_{19}$) 62 (214,$_{8}$) 67 (219,$_{9}$ et 220,$_{11}$) 69 (221,$_{13}$) ibid. (222,$_{17}$) 72 (230,$_{8}$) 74 (233,$_{1}$) 76 (234,$_{15}$) 77 (235,$_{4}$) 80 (240,$_{2}$).

Additur conjunctionibus:
*ἐπὴν μ.* de fract. 11 (65,$_{9}$) 19 (77,$_{11}$); *ὅταν μ.* de artic. 12 (132,$_{15}$); cfr. de artic. 1 (112,$_{14}$); *εἰ μέντοι* de artic. 10 (127,$_{6}$) 15 (140,$_{1}$) 44 (170,$_{8}$) 53 (195,$_{13}$).

*εἴτε . . . . εἴτε μ.* de artic. 63 (214,$_{16}$); *ἢν μ.* de fract. 26 (85,$_{20}$); *ἢν μ.*, cui antecedit *εἰ μέν* de artic. 37 (157,$_{13}$) cfr. de artic. 50 (188,$_{17}$).

*μέν — μέντοι* opponuntur (ut *μέν — δέ*) de artic. 30 (147,$_{14}$) *ἐκπίπτει μὲν γνάθος ὀλιγάκις, σχᾶται μέντοι πολλάκις ἐν χάσμησι . . .* Cfr. 50 (188,$_{13}$) 56 (200,$_{15}$) 41 (166,$_{10}$).

*οὐ μέντοι* : de artic. 1 (111,$_{4}$) *οὐ μ. δυσχυριείω γε . .* , de artic. 63 (215,$_{9}$) *οὐ μ. γε οὐδὲ τοῦτο δοκέω.*[1])

Solam affirmativam notionem *μέντοι* videtur habere de artic. 60 (208,$_{9}$) — *οὗτοι δύνανται σχεδὸν ὀρθοὶ ὁδοιπορεῖν ἄνευ ξύλου καὶ πάνυ μέντοι εὐθέες ἐπί γε τὸ σιναρὸν ἅτε κτλ. Καὶ . . . μέντοι* (et — profecto, et — quidem) imprimis apud Xenophontem invenitur (Kühner-Gerth II. p. 143).

Itaque ut ea, quae disputavimus, paucis complectamur, cum in particula *καίτοι* usurpanda libri quos comparamus non differant, tamen in reliquo voculae *τοὶ* usu (*ἐπεί τοι, μέντοι*) magna differentia inter libros est statuenda.

## *οὖν, οὐκοῦν.*

Hujus particulae notio principalis est affirmativa, ex qua posterior concludendi usus ortus est. Frequens autem est ejus usurpatio jam inde ab Homero, quamquam notio conclusiva apud

---

[1]) *γε* in codd. M et V excidit. Sed cum nihil insoliti habeat darticularum *οὐ μέντοι γε* consociato (Kühner-Gerth II p. 144), *γὲ* quod B ceterique codd. praebent, jure ab editore in textum receptum est.

Herodotum demum et Atticos invenitur. Unde intelleges ex hujus particulae usu vix quidquam certi ad rem nobis propositam effici posse. Nimirum apud utrumque quibus operam damus auctorem in usum vocatur. Tamen quid discriminis sit, plane exponemus[1]).

In l. Prorrhetico *μὲν οὖν*, cui vis affirmativa inest, his locis exstat: 12 (34,$_{15}$) 14 (38,$_{9}$) 19 (46,$_{18}$) 24 (54,$_{20}$).

Alterius autem concludendi usus (= itaque, ergo) haec sunt exempla: 3 (12,$_{3}$) 3 (14,$_{6}$) *ἦν οὖν* — 42 (72,$_{16}$) quem locum exscribam: *Γίνεται δὲ τὸ νόσημα τοῦτο, οἷσιν ἐν τῇ παιδίῃ τε καὶ νεότητι ξύνηθες ἐὸν αἷμα ῥεῖν ἐκ τῶν ῥινῶν πέπαυται · ἐπανερέσθαι οὖν περὶ τῆς τοῦ αἵματος ῥήξιος, εἰ ἐγένετο ἐν τῇ νεότητι.*

Frequentissimus est particulae usus in ll. *π. ἀγμῶν* et *π. ἄρθρων*. Sed cum omnia fere exempla jam Uthoffius enumeraverit (p. 23 sqq), pauca ex eis proponam eaque quibus ll. chirurgici ab illo dissentiunt.

*γὰρ οὖν* de artic. 9 (124,$_{15}$); *τε οὖν*, quod raro invenitur (Kühner-G. p. 162) de artic. 60 (209,$_{9}$) *ὑγιαίνουσά τε οὖν ἡ φύσις οὕτω πέφυκεν, ὥσπερ εἴρηται.*

*ἀλλ' οὖν . . . γε* in apodosi enuntiati condicionalis, quem usum apud Atticos scriptores maxime invenimus,[2]) de artic. 14 (134,$_{19}$) *εἰ δὲ μὴ τελέως ἱδρυθείη* (sc. *κληὶς καταγεῖσα*), *ἀλλ' οὖν τὸ ὑπερέχον γε τοῦ ὀστέου οὐ κάρτα ὀξὺ γίνεται.*

Particulis interrogativis additur: *πῶς οὖν* de fract. 25 (82,$_{17}$), *διὰ τί οὖν* de artic. 46 (175,$_{3}$).

Singulare est *ἆρ' οὖν οὐκ ἐν πάσῃ τῇ τέχνῃ πέρὶ παντὸς χρὴ ποιεῖσθαι τὰ δίκαια σχήματα ἐξευρίσκειν ἐφ' ἑκάστοισι*; de artic. 11 (130,$_{6}$).

Maxime autem notabilis est usus particulae *οὔκουν* sensu „non igitur“, quae notio ante Atticos scriptores non videtur usitata fuisse.[3]) Exstat his tribus locis: de fract. 31 (95,$_{21}$ sq) *οὔκουν ἀτιμαστέη ἡ μόχλευσις αὕτη · ἢ γὰρ οὕτως ἐμπεσεῖται τὰ ὀστέα ἢ οὐκ ἐμπεσεῖται.* Similiter de artic. 47 (181,$_{5}$) *οὔκουν*

---

[1]) Cfr. Kühner-Gerth II p. 154 sqq et 326 sqq. Bäumlein p. 173 sqq.
[2]) Cfr. Kühner-Gerth II p. 287 adn. 6. [3]) De particulae *οὔκουν* notione et usu v. Kühner-Gerth II p. 165 sqq, Bäumlein p. 191 sqq. — Apud Herodotum *οὔκων* (*οὐκ ὦν*) notionem habet adversativam (nec vero, non tamen). Cfr. Kühner-G. p. 161. Etiam loci, quibus Schweighaeserus (in lexico Herod. s. v.) *ὦν* vim suam „igitur“ obtinere censet, illa adversativa notione non carent.

*ἔχω τούτων ἀνάγκας καλλίους οὐδὲ δικαιοτέρας*. Tertius locus est de artic. 47 (176,$_{22}$). Quibus locis *οὖν* syllogistica praeditum notione indicat ex eis, quae antea sunt exposita, concludendum esse id, quod sequitur.

Quas in usitatissima hac particula adhibenda differentias notavisse haud inutile videtur esse.

## *γε*.[1])

Rursus ab eis incipiamus exemplis, quae in l. Prorrhetico exstant. *Καίτοι γε* 2 (10,$_{13}$) jam supra commemoravi, item *καίτοι κατάκεινταί γε οἱ ἄνθρωποι κτλ.* 3 (10,$_{27}$).

Restrictivum quem dicimus particulae usum (Kühner-Gerth II p. 174) his locis invenimus: 7 (26,$_{3}$) *τὰ δὲ σημεῖα χρὴ πάντα ἀναλογισάμενον τά γε περὶ τῶν ἐμπύων καὶ τῶν φθινόντων προλέγειν τόν τε περιεσόμενον καὶ τὸν ἀπολούμενον.* Eodem sensu 13 (36.14).

Ad singulorum verborum vim augendam particula adhibetur 25 (58,$_{9}$) *ἦν . . . καὶ τά γε καταμήνια φανῇ* —, ubi Littréus *τε*, quod codices praebent, recte in *γε* correxit; 26 (58,$_{18}$) *ἐπεὶ τὸ πάθος γε τοῦτο ἀγαθόν ἐστι μεταβολῇ ποιῆσαι* —. Conjunctioni additur 4 (14,$^{19}$) *ἥν γε . . .*

Frequentiorem magisque varium particulae usum in ll. chirurgicis videbimus esse. Atque primum quidem *γε* cum aliis particulis, e. g. *μήν, καίτοι, μέντοι*, invenitur consociatum. Quibus in locis, cum eos jam in illis particulis tractandis enumeraverim, non diutius versabimur.[2])

Sed reliqua inspiciamus exempla.

Ad vim interrogationis augendam *γε* usurpatur de artic. 37 (157,$_{15}$) *πῶς γε* . ., de fract. 25 (82,$_{17}$) *πῶς οὖν οὐχὶ ἕλκος γε ταῦτα ἂν πάθοι*; ubi verbo *ἕλκος* maxima vis imponitur.

Duarum rerum si altera opponitur alteri, altera nonnumquam *γε* particula solet efferri. Cfr. de artic. 50 (187,$_{14}$)

[1]) Kühner-Gerth II p. 171 sqq Bäumlein p. 53 sqq. [2]) Tamen ut melius comprehendamus particulae *γὲ* usum, exempla colligam: *γὲ μήν* de fract. 3 (51,$_{11}$) 35 (99,$_{22}$) 45 (108,$_{4}$) de artic. 14 (135,$_{8}$) 53 (194,$_{12}$); *οὐ μὴν . . . γε* de artic. 1 (112,$_{19}$); *οὐ μὴν οὐδὲ . . γε* de artic. 12 (132,$_{10}$); *ἀλλὰ μὴν . . γε* de fract. 16 (73,$_{15}$); *ἀλλ' οὖν . . γε* de fract. 14 (134,$_{19}$); *καίτοι γε* de artic. 46 (175,$_{6}$); *οὐ μέντοι γε* de fract. 25 (83,$_{13}$) de artic. 63 (215,$_{9}$); *καίτοι . . γε* de fract. 16 (74,$_{1}$ sq).

*ὅσοι δ' ἂν ἀμελήσωσι τῶν τοιούτων ἀμφιφλασμάτων, ἢν καὶ ἄλλο μηδὲν αὐτοῖσι μέζον φλαῦρον γένηται, ὅμως τό γε χωρίον, ᾗ ἀμφεφλάσθη, μυξωδεστέρην τὴν σάρκα ἴσχει ἢ τὸ πρόσθεν εἶχεν.* De artic. 32 (149,$_{18}$) *κατορθῶσαι μὲν χρὴ τὸ ὀστέον παρά γε τὴν γλῶσσαν πλαγίην ὑπείραντα τοὺς δακτύλους, τὸ δὲ ἔξωθεν ἀντερείδοντα* —, ubi *γὲ* — *δέ* simili modo ponitur atque *μέν* — *δέ*. Post *ὡς*, quo exemplum affertur, de fract. 11 (64,$_{21}$). Per restrictivum qui dicitur usum de artic. 15 (140,$_{5}$

Alia exempla: *ἀλλὰ* — *γὲ* de artic. 43 (168,$_{9}$), *ἀλλ' ὅμως γε* de fract. 11 (65,$_{9}$), *Καὶ* — *γὲ* de artic. 8 (123,$_{14}$); *καὶ δὴ μὲν καὶ κατὰ φύσιν γε ἀναγκάζουσι* de artic. 47 (181,$_{2}$ sq).

Pronomini relativo adjungitur de artic. 42 (167,$_{10}$) *αἱ ἐν τῇ κλίμακι κατατάσιες οὐδένα πω ἐξίθυναν, ὧν γε ἐγὼ οἶδα* (quos quidem scio); cfr. ibid. (167,$_{17}$) *οὓς γε ἐγὼ ἔγνων*; *ὅστις γε* de artic. 70 (225,$_{2}$).

In aliis sententiis secundariis: de fract. 15 (72,$_{9}$) *ἥν τινά γε προχωρῇ* (sc. *ἀνάγκην προσφέρειν*).[1]) *ἐπεὶ ἄλλως γε* . . . de artic. 61 (211,$_{15}$); *ἐπεί τοί γε* de fract. 16 (74,$_{3}$); *εἰ δέ γε* . . de artic. 60 (208,$_{17}$), *ὅταν γε* . . de artic. 69 (224,$_{4}$).

Denique nos convertamus ad nonnullas particulas proprie copulativas, *ἄρα*, *τὲ*, *τὲ* . . . *τὲ*, *τὲ* . . . *καὶ* (*τε καί*), quarum qualis sit usus in his libris inquiramus.

## *ἄρα.*[2])

Haec particula in l. Prorrhetico uno loco exstat: 14 (40,$_{9}$) *ἔτι γὰρ αὕτη ἡ ἐλπὶς γίνεται σωτηρίης, χωλὸν δὲ γενέσθαι τὸ ἄρθρον ἐς ὃ ἀπεστήριξεν, ἀναγκαῖόν ἐστιν, ἢν ἄρα καὶ περιγένηται ὁ ἄνθρωπος.* Quo loco *ἢν ἄρα* („wenn denn überhaupt") indicat auctorem ipsum de re quam protulit dubitare (Cfr. Kühner-Gerth II p. 324 No. 10).

Etiam chirurgicorum librorum auctor particulam *ἄρα* conjunctionibus condicionalibus adjunctam haud raro in usum vocavit, ubi rem affert, cui minorem vim tribuit quaeque longius abest ab eis, quae solent accidere. Hoc modo adhibuit: *εἰ ἄρα*

---

[1]) *προχωρεῖ* hoc loco pro verbo impersonali usurpatur, ut apud Herod., Thuc., Plat. [2]) Kühner-Gerth II p. 317 sqq, imprimis p. 324 sqq. Bäumlein p. 19 sqq.

de fract. 47 (109,$_8$), ἢν δὲ ἄρα de fract. 6 (56,$_{13}$), 28 (88,$_7$), 31 (96,$_2$); de artic. 67 (220,$_6$). πλὴν εἰ … ἄρα de artic. 56 (200,$_{17}$). εἰ μὴ ἄρα (nisi forte) de artic. 47 (178,$_{19}$). Sim. ἢν ἄρα μὴ .. de artic. 18 (142,$_{13}$).

Magis ad notionem „enim“ accedit ἄρα de artic. 53 (193,$_{18}$).[1])

τε.

Notum est hanc particulam in sermone epico etiam pro adverbio (sensu „etiam, quoque“ diminuto) usurpatam esse.[2]) Cujus vetustioris usus in libro Prorrhetico pauca vestigia videntur exstare: 1 (6,$_{14}$) Ἄλλο τε δὲ σχῆμα προρρήσεων τόδε λέγεται, ubi codd. H et K τὲ praebent, cum a ceteris omittatur. Sed cum hoc exemplum non prorsus certum videatur esse, aliud ab omnibus codd. praebetur: 22 (50,$_8$) αἱ δὲ δυσεντερίαι ξὺν πυρετῷ μὲν ἢν ἐπίωσιν ἢ ποικίλοισί τε διαχωρήμασιν ἢ φλεγμονῇ ἥπατος κτλ. Qui particulae usus a ll. chirurgicis prorsus alienus est.

Ad enuntiata autem eorumque partes adjungenda — qua ratione particulam apud Herodot., Thuc., Xenoph. haud raro videmus usurpatam esse, — τε his Prorrhetici locis adhibetur: 2 (10,$_1$) 3 (12,$_{15}$) 4 (14,$_{16}$) 4 (16,$_{15}$) 5 (20,$_{17}$) 13 (34,$_2$) 18(44,$_6$) 22 (50,$_9$) 30 (62,$_2$). Loci dubii sunt: 4 (18,$_8$) et 20 (50,$_{13}$). Uno loco exstat τε γάρ (etenim) 24 (54,$_8$). Cfr. Kühner-Gerth II p. 339 adn. 2.[3])

In chirurgicis ll. τε ad enuntiatum vel enuntiati partem adnectenda his usurpatur locis: de fract. 13 (67,$_5$) 16 (74,$_{12}$) 18 (75,$_{20}$) 19 (76,$_1$) 43 (106,$_{12}$); de artic. 14 (138,$_9$) ibid. 138,$_{12}$) 30 (146,$_{10}$) 41 (165,$_{10}$) 45 (172,$_1$) 47 (179,$_8$) 52 (191,$_{11}$) 60 (209,$_9$) 62 (212,$_7$) πρὶν .. πρίν τε ..; 86 (243,$_{17}$) ἢν .. ἤν τε ..

Quorum locorum tres sunt dubii: de fract. 19 (76,$_1$), ubi omnes codd. praeter B, de fract. 43 (106,$_{12}$), ubi M et V, de artic. 47 (179,$_8$), ubi B pro τε exhibent δέ.

[1]) Notabile est particulam interrogativam ἆρα, apud Atticos maxime usitatam (Kühner-Gerth II p. 527) in ll. chir. inveniri de artic. 11 (130,$_6$) ἆρ' οὖν οὐκ ἐν πάσῃ τῇ τέχνῃ περὶ παντὸς χρὴ ποιεῖσθαι τὰ δίκαια σχήματα ἐξευρίσκειν ἐφ' ἑκάστοισι; [2]) Kühner-Gerth II q. 236 sqq. [3]) Duobus aliis locis, quibus τε γάρ invenitur, τε cum sequenti καὶ conjungendum est: 4 (20,$_{10}$) 7 (26,$_7$).

Notandum est τε οὖν, sententiam adnectens, de artic. 60 (209,$_{9}$) quae particularum copulatio rara est.[1] Cfr. Kühner-Gerth II p. 162,5b.

ἄλλως τε pro usitatiore ἄ. τε καί (praesertim) de artic. 14 (138,$_{12}$). Cfr. Kühner-Gerth II p. 250,$_{4}$. τὲ γάρ de artic. 11 (130,16) 52 (191,$_{11}$). τὲ αὖ de artic. 11 (130,$_{17}$).

### τε . . . τε.[2]

Particula τὲ iterata in l. Prorrhetico haud ita frequens est. 1 (8,$_{4}$) 4 (14,$_{24}$) 4 (16,$_{10}$) 11 (30,$_{13-15}$), quo loco duo enuntiata artius conjunguntur; 18 (46,$_{10}$) 33 (66,$_{3}$); ἤν τε .. ἤν τε his locis exstat: 4 (20,$_{2}$) 14 (40,$_{4}$); 16 (42,$_{9}$) ter ponitur.

Eo autem frequentius τὲ in ll. chirurgicis solet iterari. Et singula verba et tota enuntiata hoc modo conjunguntur: de fract. 2 (47,$_{11}$ sqq) 6 (52,$_{2}$ sq), ubi duo contraria verba conjunguntur: ὅ τε πόνος αἵ τε ῥηιστῶναι; 26 (84,$_{1}$ sqq) 26 (85,$_{8}$ sqq) ter ponitur; 30 (92,$_{15-17}$) 33 (98,$_{15}$ sq) 47 (108,$_{15}$ sq);

De artic. 8 (121,$_{10}$), quod exemplum paulo post (v. 12) redit; ter ponitur de aιtic. 10 (127,$_{10}$ sq) τά τε οὖν σημεῖα ταῦτά ἐστιν ὤμου ἐκπεπτωκότος, αἵ τε ἐμβολαὶ αἱ γεγραμμέναι αἵ τε ἰητρεῖαι αὗται.

De artic. 12 (132,$_{1}$ sq) 14 (137,$_{14}$ sq) 14 (139,$_{17}$ sq) 41 (164,$_{14}$ sqq) tria enuntiata ita conjunguntur; 50 (186,$_{7}$ sqq), ubi τὲ septies deinceps positum infinitivos a συμφέρει pendentes conectit; 53 (196,$_{8}$ sq) 58 (205,$_{10}$ sq) 70 (226,$_{4}$ sqq).

Consuevit deinde scriptor praepositionem per τὲ conjunctam repetere:

De artic. 1 (111,$_{13}$ sq) ὑπό τε .. ὑπό τε .., 7 (118,$_{19}$) κατά τε .. κατά τε .. κατά τε .., item 11 (128,$_{1}$); 45 (172,$_{8}$ sq) ἀπό τε .. ἀπό τε .., 63 (215,$_{19}$) ἐπί τε .. ἐπί τε ..

Neque minus frequentur conjunctiones hac particula copulatae per anaphoram iterantur:

De fract. 7 (57,$_{21}$ sq) ὥς τε χειρίζειν χρὴ ὥς τε ἀποβαίνειν —; de artic. 57 (202,$_{13}$) ὅτι τε .. ὅτι τε .., idem de fract. 26 (85,$_{19}$). Saepissime exstat ἤν τε — ἤν τε: de fract 16 (72,$_{14}$)

---

[1]) Quod exemplum etiam Uthoffius deprehendit l. c. p. 28

[2]) Kühner-Gerth II p. 243 sqq. Bäumlein p. 217 sqq.

27 (87,$_{16}$) 29 (89,$_{4}$) 32 (97,$_{3}$); de artic. 46 (175,$_{20}$) 47 (180,$_{3}$) ibid. (180,$_{8}$) 58 (205,$_{22}$) ibid. (206,$_{3}$) 64 (217,$_{5}$) 65 (217,$_{18}$) 72 (230,$_{1}$ sqq).

Ter ponitur *ἤν τε* de fract. 48 (109,$_{16}$) de artic. 12 (132,$_{6}$ sq) 47 (179,$_{3}$ sq) 80 (240,$_{1}$).

Nonnumquam *τε* aliis videtur respondere particulis (Kühner-Gerth II p. 244 adn. 2,3).

*μέν — τε* eodem modo ponitur atque *μέν — δέ*: de artic. 34 (154,$_{11}$) *καὶ ἢν μὲν ὀρθῶς τις κατορθώσηται . . . . , ταχεῖα μὲν ἡ ἄλθεξις, οἵ τε ὀδόντες* (*οἱ δὲ* M V) *ἀσινέες γίνονται · ἢν δὲ μή, χρονιωτέρη μὲν ἡ ἄλθεξις, διαστροφὴν δὲ ἴσχουσι οἱ ὀδόντες κτλ.* Alterius igitur sententiae bipartitae membra particulis *μέν — δέ* conectuntur, cum in altera, quae illi est concinna, *μέν - τε* eadem ratione ponantur.

Duobus locis *τε* (*γάρ*) excipitur particula adversativa *δέ*: de fract. 13 (67,$_{5}$ sq) de artic. 35 (154,$_{18}$ sqq).

*τε — ἤ* particulis disjunguntur duae notiones de fract. 31 (95,$_{19}$) *ἄνευ δὲ τούτων ἑνός τέ τινος ἢ πάντων οὐδὲν τῶν ἔργων τῶν ἰσχυροτάτων οἱ ἄνθρωποι ἐπιτελέουσι.*

Praeterea occurrunt: *οὔτε .. τε* de fract. 14 (135,$_{3}$ sq) de artic. 52 (192,$_{3}$ sqq) 57 (202,$_{11}$ sq); *οὔτε* (*γὰρ*) .. *ἄλλως τε* de artic. 14 (137,$_{10}$ sqq); *μήτε .. ἄλλως τε* de artic. 38 (160,$_{4}$); *οὔτε .. τε .. τε* de artic. 50 (187,$_{18}$ sqq).

Imprimis autem notabile est in ll. chirurgicis nonnumquam duo vel tria enuntiata prioribus adjungi particula *τὲ*, quae altero vel tertio loco cum *αὖ* particula consociatur. Cfr. de artic. 14 (35,$_{94}$ et $_{18}$), 49 (184,$_{20}$ et 185,$_{6}$).

Maxime autem id fieri solet, ubi enuntiato causali a *τὲ γάρ* incipienti alia vel opponuntur vel aggregantur.

*τὲ γάρ . . . τ'αὖ* de artic. 77 (236,$_{1}$ et $_{5}$); *τὲ γάρ . . . τὲ αὖ . . . τὲ* de artic. 46 (174,$_{6-9-12}$); *τὲ . . . τὲ . . . τὲ αὖ*, quorum priora duo artius cohaerent, de artic. 14 (137,$_{14-15-16}$); *τὲ . . . τὲ αὖ . . . τὲ αὖ* de artic. 51 (189,$_{5-9-10}$).

Qui particulae *αὖ* usus, cum in prosa oratione inusitatus videatur fuisse (Kühner-Gerth II p. 279), horum librorum singularis nota potest existimari.

Restant denique hi loci: *τὲ αὖ* respondere videtur antecedenti *μὲν γάρ* de artic. 8 (122,$_{13-6}$); *μέν . . . δ'αὖ . . . τε αὖ* de artic. 53 (196,$_{2-7}$).

Jam vero ut ea, quae de particulis *ἄρα, τὲ, τὲ . . . τὲ* adhuc disputavimus, complectamur animo, in particula *ἄρα* adhibenda gravius inter l. Prorrheticum et chirurgicos ll. discrimen non potuit reperiri, contra in *τὲ* atque maxime in *τὲ . . . τὲ* usurpandis magnae discrepantiae erant statuendae.

## *τὲ καί.*

Postremo autem loco particularum *τὲ καί*, quibus duae notiones vel etiam enuntiata ita copulantur, ut alterum membrum artius atque graviore cum vi accedat ad prius, investigabimus usum. Haec enim disquisitio magnum nobis praebebit adjumentum ad rem de qua quaestio est dijudicandam. Nam cum in prioribus capitulis ubique viderimus multo parciorem simplicioremque esse particularum in l. Prorrhetico usum quam in chirurgicis libris, in voculis *τὲ καί* adhibendis longe aliam inter libros intercedere rationem intellegemus. Qua de re haec disquisitio, ut priores et suppleat et confirmet, maxime e re videtur esse.

Atque ut magnam exemplorum congeriem facilius complectamur oculis, eos locos, quibus *τὲ καί* artissime copulata leguntur, secernam ab eis, quibus *τὲ . . . καί* aliis interiectis verbis separantur.

*τε καί* (quae nonnumquam alterum *καί* sequitur) nullo interposito verbo ad duas notiones artissime conjungendas in l. Prorrhetico II his locis adhibentur:

1 ($6,_{1}$) *τε καὶ . . καὶ* . . , 1 ($6,_{11}$ et $_{13}$ et $_{16}$) 2 ($8,_{12}$ et $_{15}$) 2 ($10,_{2}$ et $_{3}$ et $_{14}$) 3 ($10,_{24}$) 3 ($12,_{10}$ et $_{11}$ et $_{14}$ et $_{16}$ et $_{21}$) 4 ($14,_{10}$ et $_{11}$ et $_{21}$) 4 ($16,_{1}$ et $_{12}$ et $_{16}$ et $_{23}$) 4 ($18,_{2}$ bis!) 4 ($18,_{10}$ et $_{20}$) 4 ($20,_{7}$ et $_{13}$) 5 ($20,_{16}$) 6 ($22,_{21}$) 7 ($24,_{24}$) 7 ($26,_{12}$ et $_{14}$) 8 ($28,_{4}$) 9 ($28,_{18}$) 11 ($30,_{15}$) 11 ($32,_{10}$) 12 ($32,_{16}$) 12 ($34,_{3}$ et $_{14}$ et $_{16}$) 12 ($36,_{3}$) 15 ($40,_{14}$ et $_{19}$) 15 ($42,_{2}$) *ἄλλως το καὶ ἦν* . . ; 15 ($42,_{4}$ bis! et $_{8}$) 17 ($42,_{18}$) 18 ($44,_{6}$ et $_{17}$ et $_{22}$) 18 ($46,_{11}$) 19 ($46,_{13}$) 20 ($46,_{25}$) 20 ($48,_{7}$ et $_{11}$) 22 ($50,_{21}$ et $_{22}$) 23 ($52,_{6}$ et $_{7}$ et $_{11}$ et $_{23}$) 23 ($54,_{3}$ et $_{4}$) 24 ($54,_{11}$ et $_{14}$) 24 ($56,^{3}$ et $_{5}$ et $_{11}$ et $_{13}$ et $_{16}$ et $_{17}$) 25 ($58,_{6}$) 26 ($58,_{14}$) 30 ($62,_{7}$ et $_{10}$) 30 ($64,_{2}$ et $_{4}$) 31 ($64,_{11}$ et $_{14}$) 33 ($66,_{5}$) 35 ($66,_{17}$) 39 ($68,_{17}$ et $_{18}$) 40 ($68,_{20}$) 41 ($70,_{11}$ et $_{16}$ et $_{19}$) 42 ($72,_{15}$) 42 ($74,_{6}$) 43 ($74,_{11}$).

Mirum certe, quantopere haec verborum copulatio auctori fuerit in deliciis. In brevi hoc libro non minus XCII exempla exstant. Nullam fere reperies paginam, quin complura praebeat exempla, neque raro in eodem enuntiato saepius occurrit illa copulatio.

Jam vero accedunt ei loci, quibus τὲ et καί aliis verbis interpositis disjunguntur, quae exempla, quamquam a prioribus illis non differunt, seperatim enumerabo. Copulantur autem eo modo et notiones et enuntiata. 2 (8,$_7$) 3 (12,$_6$) 4 (14,$_{15}$) 4 (16,$_7$ et $_{13}$ et $_{18}$ et $_{21}$) 4 (18,$_{17}$ et $_{18}$) 6 (22,$_6$ et $_8$ sq) 7 (24,$_6$ et $_{12}$ (?) et $_{21}$ et $_{23}$ sqq) 7 (26,$_1$ τε .. καὶ .. καὶ ., et $_4$ et $_6$ et $_7$) 9 (28,$_{23}$) 11 (30,$_{12}$) 11 (32,$_2$) 12 (34,$_8$) 12 (36,$_2$) 13 (36,$_{13}$) 14 (38,$_{12}$) 15 (40,$_{15}$) 16 (42,$_{10}$ et $_{14}$) 18 (44,$_3$ et $_6$ et $_{16}$ et $_{23}$ et $_{24}$ et $_{25}$) 19 (46,$_{16}$) 22 (50,$_{25}$) 23 (52,$_{13}$ et $_{20}$ τε .. καὶ .. καὶ) 24 (54,$_{16}$ τε .. καὶ .. καὶ .., et $_{23}$) 24 (56,$_3$ et $_4$ et $_8$ et $_{11}$) 26 (58,$_{14}$ τε .. καὶ .. καὶ) 30 (60,$_{18}$) 30 (62,$_5$) 35 (66,$_{12}$) 39 (68,$_{13}$) 41 (70,$_{11}$) 41 (72,$_6$) 42 (72,$_8$ et $_9$) 43 (74,$_{15}$); τὲ γὰρ .. καί 3 (14,$_5$) 4 (20,$_{10}$) 11 (32,$_{10}$) 12 (32,$_{19}$).

Quinquaginta igitur et novem exempla addenda sunt illis, quae supra collegi, ita ut CLI locis hujus libelli illa copulatio adhibeatur.

Transeamus nunc ad libros *Π. ἀγμῶν* et *Π. ἄρθρων*.[1]) τε καί exstat in l. de fract. 2 (48,$_{13}$) 3 (50,$_{11}$) 15 (71,$_6$) 20 (78,$_4$) 26 (84,$_{11}$) 31 (94,$_{14}$); 26 (85,$_{21}$) ἄλλως τε καὶ .., idem 28 (88,$_{16}$); 37 (101,$_{19}$) 48 (109,$_{20}$).

Interpositis autem aliis verbis τε . . καί adhibetur in l. de fract: 3 (49,$_{10}$) 3 (50,$_4$) 7 (58,$_{13}$) 10 (62,$_{16}$) 11 (65,$_{10}$) 13 (67,$_{16}$) 16 (73,$_{17}$) 16 (74,$_{22}$) 15 (71,$_{14}$) 25 (82,$_5$ sqq) 27 (86,$_{12}$) 27 (88,$_1$) 29 (89,$_{17}$) 30 (92,$_{11}$) 30 (93,$_1$ sq) 31 (95,$_{16}$ et $_{18}$ τε .. καὶ .. καὶ) 36 (101,$_{10}$) 37 (101,$_{15}$ sqq); membra euuntiati non pari loco posita ita conjunguntur de fract. 8 (60,$_3$ sqq τε .. καὶ .. καὶ .. καὶ); 48 (109,$_{15}$ sqq).

In l. de artic. τε καὶ his locis invenitur:

1 (111,$_{10}$) 11 (127,$_{19}$) 11 (129,$_{13}$) 14 (137,$_6$) 30 (146,$_9$) 45 (171,$_{20}$) 47 (177,$_{18}$) 47 (181,$_8$) 48 (184,$_4$) 57 (202,$_6$) 57 (202,$_{18}$) 59 (208,$_1$) 62 (212,$_{17}$) 69 (223,$_3$ et $_5$ bis!) 71 (227,$_{10}$) 77 (236,$_6$) 78 (238,$_6$) 80 (241,$_{15}$). τε .. καί et ad singulas notiones et ad enuntiata conectenda usurpatur: de artic. 8

[1]) Cfr. Uthoff l. c. p. 26 sqq.

(121,$_4$ sq) 11 (130,$_{13}$) 14 (134,$_{18}$) 14 (136,$_5$ sqq) 14 (137,$_{23}$) 14 (138,$_9$ τε γὰρ .. καί ..) 31 (149,$_7$) 37 157,$_7$) 38 (159,$_7$) 40 (162,$_2$ sq) 45 (173,$_5$) 46 (174,$_8$ sq) 48 (184,$_2$) 47 (181$_{19}$ sq) 52 (190,$_2$ sq) 52 (191,$_{15}$ sq) 60 (209,$_{18}$) 63 (215,$_8$) 74 (232,$_9$) 75 (233,$_{16}$ sqq).

XXX exemplis ex l. de fractis collectis accedunt XXXX ex libro de articulis. Toto igitur opere chirurgico LXX locis particulae τὲ καί adhibentur. Contra haec exstant in l. Prorrhetico CLI exempla. Atque cum ll. chirurgici plus quadruplicem habeant Prorrhetici magnitudinem, in harum particularum usu permagna differentia inter libros, quos comparamus, statuenda est.

Reliquum est, ut, quae ex hac particularum comparatione colligenda sunt, paucis verbis complectamur. Cum viderimus exceptis τε καὶ particulis, quas valde adamavit scriptor l. Prorrhetici, earum usum non solum multo simpliciorem parcioremque esse, sed etiam majoris vetustatis praebere speciem in illo libello, et particulam μήν, in ll. chirurgicis satis usitatam, prorsus deesse Prorrhetico, hunc libellum aliquanto vetustiorem esse illis libris censebimus. Quodsi quis negare nolet eundem esse Prorrhetici et operis chirurgici auctorem, certe satis magnum temporis spatium inter utrumque opus conscribendum interiectum fuisse negare non poterit.

# Tabula argumenti.



Additi sunt huic opusculo verborum, quae libris tractatis continentur, indices pleni; quos postea ita mihi proposui perficere, ut primo chirurgicorum corporis Hippocratici librorum, qui continentur volumine II editionis Kuehleweinianae (Lipsiae 1902), indicem verborum editurus sim.

# Vita.

Natus sum Julius Krömer a. d. V. Id. Apriles anni MDCCCLXXXVIII in pago Jassen Silesiae superioris, patre Julio, matre Anna e gente Schneider. Parentes adhuc superstites grate pieque prosequor. Civis Borussus sum fidemque profiteor catholicam. Patris, qui litterarum elementa pueros docet, disciplina institutus per novem annos gymnasium frequentavi Neostadiense (Silesiae superioris), cujus praeceptorum grato meminisse animo hoc loco non neglegam. Vere anni MCMVIII maturitatis testimonio instructus universitatem petivi Vratislaviensem ibique, cum studiis me dederem philologicis et historicis, per quinque semestria versatus sum. Unde autumno anni MCMX Gryphiswaldiam me contuli, ut per quattuor semestria studia mea pergerem.

Docuerunt me viri doctissimi

Vratislavienses: Baumgartner, Cichorius, Foerster, Gercke, Hoffmann, Kampers, Kaufmann, Koch, Preuss, Scheer, Skutsch †, Wendland, Ziegler —

Gryphienses: Bernheim, Hosius, Mewaldt, Otto, Pernice, Rehmke, Schmekel, H. Schoene, Schwarz.

Proseminario philologico per tria semestria interfui Vratislaviae, seminarii Gryphiensis sodalis fui ordinarius per duo semestria, per alterum senioris honore functus, moderantibus Carolo Hosius et Hermanno Schoene. Ad historici seminarii exercitationes de antiquis temporibus institutas benigne me admiserunt Cichorius et Otto per septem semestria, ad eas, quae spectant ad tempora recentiora, Kaufmann, Preuss, Bernheim, ad archaeologicas exercitationes Pernice, ad societatem Graecam H. Schoene.

Quibus viris doctissimis omnibus gratias ago maximas, imprimis Hermanno Schoene, cujus auspiciis haec studia Hippocratea ingressus sum.